
ఉ పా ధ్వా త ము .

చదువరులారా,

ఈ గ్రంథకర్తలు గుంటూరుజిల్లా ఒంగవోలుతాలూకా అద్దంకి గ్రామసమీపస్థమగు కొండమూరుగ్రామ నివాసులును శ్రీవత్ససగీత్ర ఋక్కాభీయ ఆశ్వలాయనసూత్రాన్వయాభిజాతులును కామాక్షుంబికా వెంకటప్పయ్యానధానుల ప్రియతనూజులును నై యున్నవారు. వీరు బాల్యమున కావ్యనాటకాలంకారములఁ జదివి గోదావరీతీరమున కోన సీమదేశమందు తర్కశాస్త్రాధ్యయనముచేయ నాచెంతకేగి యందు జాగదీశాద్యద్వంద్యులఁ బఠించి పిదప బ్రహ్మశ్రీ కందుకూరి కృష్ణశాస్త్రిలవారి సన్నిధిని వ్యాకరణశాస్త్రముందుఁ గాముదినియుఁ జదివి యుభయశాస్త్రములందును బాండిత్యిగన్నవారు. వీరు పంచమకక్షా పర్యంతము హూణభాషనుగూడ నధ్యయనముచేసియుండిరి. మరియు బ్రహ్మశ్రీ బ్రహ్మవిద్యాచార్యులగు బెల్లంకొండ రామారాయకపిండ్రుల సన్నిధానమున నుపనిషద్భాష్యములను జదివి బ్రహ్మవిద్యయందును బాండిత్యిగాంచి కాపిలాదినయంబులందును గృతపరిశ్రేములై యున్నవారు. ఇటీవల వేదాంతము తెనుగుభాషలోఁ దేటతెల్లముగ నెల్ల రకుఁ దెలియునటుల రచింపఁబూని ప్రప్రథమమున నీవేదాంతచంద్రికను నిర్మించి యందలిప్రథమభాగమును ముందు ముద్రింపఁజేసిరి. మరియు మాయానిర్వచనము, జీవప్రళంస అను రెండుగ్రంథముల రచియించి వానినియు, వేదాంతచంద్రిక ద్వితీయ తృతీయభాగములను ముద్రణార్థ మొసగియన్నవారు. ఈచంద్రికయం దాత్మ చిత్తనియు, బుద్ధ్యాదిసకల జగత్తు జడమనియు, శ్రుత్యనుమానాదులచే సహేతుకముగ బోధింపఁ బడినది. 1-2 పుటలయందు బృహదారణ్యక షష్టాధ్యాయ తృతీయ బ్రాహ్మణమున జనకునికి యాజ్ఞవల్క్యుఁ డుపదేశించినరీతి ననుసరించి యందు నాత్మయొక్క స్వయంప్రకాశరూపము తెల్పుఁబడినది. 4వ పుట యందు బుద్ధి యాత్మకాదని తెల్పుఁబడి 5-10 పుటలయందు ఛాందోగ్య షష్ఠప్రపాఠకమందు శ్వేతకేతువునకు ద్దాలకుఁ డుపదేశించినసరళిననుసరించి బుద్ధి యన్నరసనూక్షాంశముచే నాప్యాయితమగుచుండ స్వవిషయము తెలిసికొన సమర్థమగును. లేనియెడల కాదనియు, ఈజగత్తు మామృతమైన సద్రూపమునుండియే పుట్టినదికాని శూన్యమునుండి పుట్ట

లేదనియు, ఈజగత్తుకు వటవృక్షమునకుబీజమువలె మూలమున ద్రూప మొకటికలదు. ఘటము మట్టినుండి పుట్టును. మట్టినినీవు తెలిసికొంటివేని ఘటము మట్టికంటె వేఱుకాదు కనుక ఘటము మట్టియేయని నీవు తెలిసికొనఁగల్గదవు. అట్లే ఈ జగన్మూలమును (unity of the world) దెలిసికొంటివేని ఈసర్వజగత్తును నీవు తెలిసికొనఁగల్గదవనియు పుష్పములు వ్యభిచరించుచున్నను సూత్రము వ్యభిచరింపకుండునట్లు స్వప్న జాగరములలో జ్ఞాతృత్వజ్ఞేయములు ప్రతీతములై సుషుప్తియందు వ్యభిచరించుచున్నను జ్ఞానముమాత్రము వ్యభిచరింపకయుండెడిది. అదియే యీజగన్మూలము. అదియే నీవు ఈదేహాదిసంఘాతము నీవు కావు అనియు నుదాహరణపూర్వకముగ నుడివి బుద్ధియందుఁ బ్రకాశించెడి చైతన్యధర్మ మన్యపదార్థము దనిని రూపింపఁబడెను. 11-18 పేజీలయందు బుద్ధిబోధల క్షీర మరకతి మణ్యాది దృష్టాంతములచే వివేచనముగఁదెల్పి వానిని వేఱువేఱుగాఁ దెలిసికొన మేధావులును మోహముజెందియుండిరని నుడివి దాని కుదాహరణపూర్వకముగ ఛాందోగ్యాప్తమప్రపాతకమునఁ బ్రజాపతిచే నింద్రవిరోచనులకుఁ జెప్పఁబడిన నక్షివిద్యనుబోధించి దేహబుద్ధిద్రవియములు, జడములు, వానియందుఁ బ్రకాశించెడి చైతన్యమాత్మదికాని వానిది కాదని నిరూపింపఁబడినది. 19-21 పుటలయందు ఇంద్రియములే యాత్మదేహమే యాత్మయనుమతము లున్మూలనము పరిపఁబడినవి. బృహదారణ్యక షష్ఠాధ్యాయమందు జనకునికి యాజ్ఞ వల్క్యుఁడు చెప్పినమార్గమనుసరించి స్వప్నమందువలె జాగరమునందును నాత్మ స్వయంప్రకాశమే. ఆత్మ చైతన్య మన్నియవస్థలలో నశింపక. యసంగమై కామకర్మాదిధర్మములచే స్పృశింపఁబడక ప్రకాశించుచుండెడిని స్వప్న పదార్థమసత్యముఅని నిరూపించుట మొదలగువిషయములు 22-40 పేజీలయందు బోధింపఁబడినవి. 40-42 పేజీలలో స్వప్న జాగరసుషుప్తుల దెలిసికొనువాఁడు మాయచే నావరింపఁబడి స్వరూపజ్ఞానము లేకయున్నవాఁడు. వాఁడు నిజమైన యాత్మ కాఁడు. వానికంటె వేఱుగా శుద్ధమైన తెలివి యొకటికలదు. అదియే నిజమైనయాత్మ. అది యెతురీయమని చెప్పఁబడును. అదియేనీవనియు నేననియు మాండుకృతాడపాదకారి కావిద్యననుసరించి నిరూపింపఁబ

డె. 43-47 పేజీలయందు కేనోపనిష ద్విద్యారహస్య మాఖ్యాయికా పూర్వకముగ నుపదేశింపఁబడినది. 48-52 పేజీలయందు స్వప్నప్రపంచమువలె జాగరప్రపంచమును స్వప్నమేకావున నసత్యమేయని యాఖ్యాయికాపూర్వకముగ నుడివి యాత్మయందుఁ దోచఁబడెడియజ్ఞానమును నాభాసమాత్రమేయని నిరూపింపఁబడె. ఇట్టిగ్రంథమందన్నియుపనిషత్తులవిద్య తేటచెనుగుమాటలతో సులభమైన నెల్లరకుఁ దెలియు నటులఁజేర్చి వ్రాయఁబడియున్నది. కనుక నియ్యది సర్వోపనిషత్సారమనియు బ్రహ్మవిద్యనుకోరెడి వారికెల్లరకు దీని సర్వగ్రహణపూర్వకముగాఁ జదువుటవలన నన్నియుపనిషత్తులవిద్య సుకరముగాఁ దెలియఁగలదనియు వక్కాణింప మిక్కిలి సంతసించుచున్నాడను. ఇందు సుఖబోధార్థమై వదలిపెట్టఁబడిన పదసాధ్యాది ముద్రణస్థానిత్యదోషముల గుణగ్రాహిణులగుపండితులు గుణములుగ్రహించియీగ్రంథరత్నముకుఁ బ్రత్యయావలంబులగుదురుగాత.

8.6-1913.

ఇట్లు,

పేరి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి,
విజయనగరాస్థానికసంస్కృతపాఠశాల తాత్త్వికమణి.

విషయము	వి ష య సూ చి క.	పుట
ఆత్మ స్వప్నమందు స్వయంప్రకాశము		1
బుద్ధి యాత్మకాదు	...	4
శరీరమాత్మకాదు	...	19
ఇంద్రియములాత్మకావు	...	21
జాగరమందును నాత్మ స్వయంప్రకాశము	...	22
సుషుప్తియందును నాత్మ చైతన్యము లోపింపదు	...	28
స్వప్నపదార్థము ఆభాసమాత్రమే	...	32
అవస్థాత్రయమందును నాత్మ యసంగుడు	} ...	35
కామ కర్మాదులాత్మవికాపు		
స్వప్న జాగర సుషుప్తులఁ దెలిసికొనెడి వానికంటె	} ...	40
విలక్షణమై యుప్పారునదియే నిజమైనయాత్మ		

పండితాభిప్రాయము.

వేదముర్తీనాం బ్రహ్మశ్రీ మతాం కె. వెంకటరత్న శాస్త్రిణాం సన్ని
ధింప్రతి దెందుకూ ర్యుపనామక నరసింహశాస్త్రిణా లిఖితేయంప్రతి కా.

తత్ర భవద్భిఃప్రేషితః వేదాంతచంద్రికాఖ్యో గ్రంథః మయా
సమ్యగవలోకితః. అయం గ్రంథః వేదాంతసిద్ధాంతానుసార్యేవ అత్ర
బృహదారణ్యక ఛాందోగ్యాదిగతా ఖ్యాయీ కోదాహరణ పూర్వకం
బ్రహ్మవిద్యా సమ్యక్ప్రతిపాదితా వ్యుత్పత్తిశ్చనాం వ్యుత్పన్నానాంచ
సర్వేషాం అయ మత్యంతోపకారీ త్యహం మన్యే. తత్రా ప్యాంధభాషా
యాం సులభశ్చైల్యామిత్యంప్రకటితేతి అతీవ సంతుష్టాంతరంగోఽహం.

గుంటూరు,
జూన్, 1913.

}

దెందుకూర్యుపనామక నరసింహశాస్త్రి,
వేదాంతతర్కవిద్వాన్.

వేదాంతచంద్రికాశైలి మృదుమధురదాక్షిణ్యపాకయుక్తమై యు
న్నది. ఉపనిషత్సారరహస్య మిందు వెల్లడింపఁబడియున్నది.

వా. పట్టాభిరామశర్మ.

30-6-13.

వేదాంత చర్చిక

శ్లో॥ యత్ర కాశసుఖాభిన్నం యన్మంత్రేణ ప్రకాశితం ।

వివృతం బ్రాహ్మజేతస్సన్య వద్భక్త్యం బ్రహ్మనిర్భయం॥

శిష్యప్రత్యాచార్యస్య ప్రశ్నః :—నిజముగా నీయాత్మయననేమి? నీ యాత్మ, ఈ స్థూలశరీరమా? లేక బుద్ధియా? లేక యింద్రియముల ద్వారమున బాహ్యశబ్దాది విషయముల గ్రహించుచు నుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు నేను వినుచున్నాను, నేను చెలిసికొనుచున్నాను, అని యనుకొనెడి జ్ఞాతయా? (చెలిసికొనువాడు) ఈ మూఁటిలో నేదియు నీ నిజమైన యాత్మ కానేరదు. ఎదుకనిన, ఇవి కాలత్రయమందుండెడి వికాపు. కాలత్రయమం దబాధితముగా (వ్యభిచరింపక) నుండెడిదియే సత్యము. ఇవి జలమందు, అలలవలె నొకప్పుడు ప్రతీతములై మఱియొకప్పుడు వ్యభిచరించుచుండును. కావున నివి సత్యములు కానేరవు ఈ మూఁటికంటె విలక్షణమై యొప్పురు జ్ఞానమాత్మస్వరూపము (శుద్ధమైన తెలివి) నీలో నొకటి యున్నది. అదియే నీ నిజమైన యాత్మస్వరూపము అదియే కాలత్రయమందు సత్యమైనది. లోకములోఁ బగలు పురుషుడు, (అనగాఁ గార్యకరణసమ్మతాత్మకః) బాహ్య పదార్థములఁ చెలిసికొనును, తేత్రములకేగును. అచ్చటఁ బనిఁజేసికొనును, తిరిగి స్వగృహము నకు వచ్చును, ఇటునటువిహరించును, బంధువులతోఁ గలిసికొనును, దేశాంతరముల కేగును. మఱియు, ఇతరమైన నానా వ్యవహారములు సలుపును, ఏదోయొక జ్యోతిస్సుయొక్క ప్రకాశముండునపుడే, ఇతఁడు వ్యవహరింపఁ గలుగును. కేవలము తమస్సునందు, ఈ లోకవ్యవహారముసలుపఁజాలడు. కానఁ బగలు, ఈ పురుషుడు, ఏ జ్యోతిః

ముచే నీలోకవ్యవహారము సలుపఁగలుగునన్న, అతనికి నూర్చుండే జ్యోతిస్సు. నూర్చుప్రకాశముచేతనే స్వత్త్వత్రగమనము బంధుదర్శనము మొదలగు సకల వ్యవహారములు సలుపఁగలుగును, అని నీవు పలికెదవు. అయితే, ఆనూర్చుడు, అస్తమించును అప్పుడే జ్యోతిః ప్రకాశముచే నీ పురుషుడు వ్యవహరింపఁగలుగునన్నఁ జంద్రుడే యతనికి జ్యోతి. ఆ చంద్రప్రకాశముచేతనే యన్ని వ్యవహారములు సేసికొనఁగలుగును, అని నీ వనెదవు. అయితే, ఆచంద్రుడును అస్తమించును అవ్వేళ నీపురుషుడు ఏ జ్యోతిస్సుచే నీపదార్థములఁ దెలిసికొనఁగలఁడన్న, అగ్నియే యతనికి జ్యోతి; అగ్నిచేతనే అతఁడు దీపమును వెలిగించుకొనును ఆ దీపముచే సమస్తమును దెలిసికొనఁగలుగును. స్వగృహవ్యాపారముల నిర్వహించుకొనఁగల్గును అని నీ వనెదవు. నూర్చుడును, అస్తమించును చంద్రుడును అస్తమించును. అగ్నియును వహికాలమందు సంతతవృష్టిచేఁ బ్రజ్వలింపఁజాలదు. గాలివలన దీపమును ఉండఁజాలదు. మేఘాదయముచే నంతట అంధకారము వ్యాపించియుండును అవ్వేళ నీ పురుషుడు తనహస్తమునేతాను దెలిసికొనఁజాలఁడు అప్పుడు ఇతనికి మేజ్యోతి? ఏజ్యోతిచే నీలోకవ్యవహారము సలుపఁగలఁడన్న, శబ్దమే, అతనికి జ్యోతి. ఒక శునకమైన అఱచును, లేక ఒక గర్దభమైన నఱచును ఆశబ్దముచే శ్రోత్రేంద్రియము దీపింపఁజేయఁబడును దాని సంబంధముచే మనస్సునందు ఇది శునకము ఇది గార్దభము అని వివేకజ్ఞానము పుట్టును. అంత వానికడకుఁబోయి వాడు తాడనాదివ్యవహారముజేయఁగలుగును. ఇటుల బాహ్యగంధముచే ప్రాణేంద్రియ మభివ్యంజితమగును. దాని సంబంధముచే మనస్సునందు, ఇచ్చట గంధద్రవ్యముకలదని వివేకముదయించును. పిమ్మట వాడు దానింగైకొని లేపనాదులఁజేసికొనఁగల్గును. ఇటుల, ఆయాగంధశబ్దాది విషయములు శ్రోత్రాదీంద్రియములతో సంయోగించుచుండును. తద్వారమున మనస్సుచేతనే యాయా విషయములఁ దెలిసికొని పురుషుడు లోకమునందు వ్యవహరింపఁగల్గెడిని. ఇందుకుఁ బ్రమాణము శ్రుతి “మనసాహ్యవ పశ్యతి మనసా శ్రుణోతీతి” అని నీ వనెదవు స్వప్నములోను జాగరమునందువ

లె వీడు బంధుదర్శనము, తద్వియోగము, త్కేత్రాదిగమనము, ఆగమ
 నము మొదలగు సకల వ్యవహారములు నిర్వృతించుకొనును. సుషుప్తి
 నుండి మేల్కొనినతోడనే నేను సుఖముగా నిద్రజెందితి అయితే,
 అచ్చట నాకేమియుఁ దెలియలేదు “సుఖమహమస్వాప్నం నశిచ్ఛదవేది
 షం” అని వాడు స్మరించును గావున సుషుప్తిలోను, సర్వవేదనాభావ
 ము వాడు దెలిసికొనుచున్న వాడే. స్వప్న సుషుప్తులలో, ఈనూర్పుఁ
 డుగాని లేక ఈ చంద్రుఁడుగాని లేక ఈదీపములుగాని లేక ఈశబ్దాది
 విషయములుగాని యుండవు. జాగరమునందుఁ దనకంటె అతిరిక్తమైన
 నూర్పాది జ్యోతిస్సులచేతనే వీడు బంధుపుత్రాదులఁ జూడఁగల్గును,
 దెలిసికొనఁగల్గును. సర్వతాకిక వ్యవహారములు సలుపుచుండఁగల్గును
 కావున స్వప్నానస్థయందును బంధుపుత్రాది విషయములఁ దెలిసికొన
 వీనికి అనఁగా (సంఘాతపురుషునికి) తనకంటె అతిరిక్తమైన జ్యోతి యొక
 టియుండవలెను. జాగరమునందు సమస్తజ్యోతిస్సులు ఈదేహబుద్ధిం
 ద్రియములకంటె వేఱుగాఁ గనఁబడును. స్వప్నమందును, ఏ జ్యోతిచే
 వాడు పదార్థములఁ దెలిసికొనుచుండునో, ఆజ్యోతి ఈదేహముకంటె,
 ఇంద్రియములకంటె, బుద్ధికంటె, వేఱుగానుండునదియే కావలెను. ఈ
 బాహ్యజ్యోతిస్సులనయితే, చక్షురాదీంద్రియములు దెలిసికొనఁగల్గును.
 (ఇంద్రియప్రత్యక్షములు) ఆయాంతరమైన జ్యోతిని జక్షురాదీంద్రియము
 లు తెలిసికొనఁజాలనివై యున్నవి అనఁగా (అతీంద్రియము) గాన, అ
 య్యది అభౌతికమనియు, బాహ్యభౌతికజ్యోతిస్సులకంటె విలక్షణమైన
 దియును అని మనము దెలిసికొనవలెను. స్వప్నములోను ఇతఁడు దే
 శాంతరగమనాది వ్యవహారము సలుపుచుండును గనుక ఆవ్యవహారాను
 మేయమైనజ్యోతి సర్వబాహ్యజ్యోతిస్సులు నశింపఁగా మిగిలినదై భా
 సించుచుండెడిది. అందుచే ఆయాంతరజ్యోతిని, అదిత్యాదిజ్యోతిస్సులవ
 లె దేహబుద్ధింద్రియములకంటె సతిరిక్తముగా దేహేంద్రియములకు
 భాసకముగా అన్యజ్యోతిస్సులచే నవభాసింపజేయఁబడనిదిగాను నీవు
 దెలిసికొనవలె. అదియే నీ నిజమైన యాత్మజ్యోతియనియు భావించు
 కొనవలె దీనినే వేదాంతులు సత్తనియుఁ జిత్తనియు నానందమని

యుఁ జెప్పుదురు. చిత్తనగాఁ దాను అన్యముచేఁ దెలిసికొనబడనిదై తన సంబంధముచే నితరములను దెలిసికొన సమర్థములనుగాఁ జేయునది. (అనన్యావభాస్యత్వేనసతి ఇతరావభాసకత్వం చిత్త్యం) ఆ స్వప్నపురుషవ్యవహారానుమేయమైన జ్యోతియే శుద్ధమైన తెలివిరూపము ఇదియే స్వయంప్రకాశము అగ్ని సంబంధముచే లోహము ఇతరపదార్థముల దహింపఁజేయఁగల్గెడిరీతిని దీనిసంబంధముచేతనే బుద్ధింద్రియాదులు స్వస్వవిషయములఁ దెలిసికొన సమర్థములగుచుండును కాని యవి స్వతంత్రముగా విషయములఁ దెలిసికొనఁజాలవు కావున ఈ స్థూలశరీరము నీవుకావు ఈబుద్ధియు నీవుకావు. ఈవిషయానుభవముఁజేయు జ్ఞాతయు నీవుకావు. స్వప్నమున సంఘాతపురుషవ్యవహారముచే నను మేయమును, స్వయంప్రకాశమును అయిన జ్యోతియేనీవు. జాగ్రదవస్థయందు నీనిజమైన స్వయంప్రకాశ స్వరూపము నీ వెఱుఁగఁజాలవు. ఎందుకనిన అప్పుడు ఈ సంఘాతాత్మకమైన జ్ఞాత బాహ్యములును దనకంటె అన్యములైన ఆదిత్యాది జ్యోతిస్సులచేఁ బ్రకాశింపఁజేయఁబడుచుఁ బదార్థములఁ దెలిసికొనుచుండునని తలచుచుండెడిని, కావునదనను అవభాసింపఁజేసెడి యితర సూర్యాదిజ్యోతిస్సులుండువేళ వేఱుగా వివేకముచే తనను స్వయంప్రకాశరూపుడనుగా దెలిసికొన సమర్థుఁడుకాఁజాలఁడు స్వప్నమందై తే బాహ్యములైన ఆదిత్యాదిజ్యోతిస్సులుండవు కావునఁ దనను స్వయంప్రకాశునిగా వివేకముతో దెలిసికొన సమర్థుఁడు కాఁగలుగుఁ గనుకనే పరమకారుణికమైన శ్రుతియును స్వప్నమందే నీకు రతిశయ స్వయంజ్యోతిష్వము చూపుచున్నది. ఇందుకుఁ బ్రమాణము

బుద్ధిరాత్మానభవతి.

శ్రుతి “అత్రాయంపురుషః స్వయంజ్యోతిరితి” బుద్ధి స్వయముగానే విషయములఁ దెలిసికొనుచుండును, సంకల్పించుచుండును, వినుచుండును, చూచుచుండును. అదియే స్వభావముగా విజ్ఞానముగలదై ప్రత్యక్షముగాఁ గనఁబడుచుండును, దానికి విజ్ఞానము నిచ్చునదియును దాని కంటె అతిరిక్తమయినదియును, వేఱొకటి ప్రత్యక్షముగాఁ బొందఁబడుటలేదు. అదియే స్వయముగానే స్వప్నమందును విషయములఁ దెలిసి

కొనుచుండునట్లు కనబడుచుండును. దానికంటె అతిరిక్తమయిన వైతన్యజ్యోతియొకటి వేటుగా నెందుకొప్పుకొనవలె? కావున ఆబుద్ధియే, ఆత్మయని నీవుఫలికితివేని అట్లయినచో దాని తెలివి వైతన్యధర్మము. ఏవేళయందును లోపింపఁగూడదు. లోకములో దేనికి నెయ్యది స్వభావధర్మమో, అయ్యది దానింవిడువఁజాలదు. అగ్నికిఁ బ్రకాశము స్వభావధర్మము. ఆప్రకాశముదాని నెప్పుడైనను వదలిపెట్టునా? వదలిపెట్టదు ఒక యెఱుపుపుష్పమును నీవుదీసికొనుము. దాని ఎఱుపుగుణమును స్వరూపమునకు హాని లేకుండా నీవు నశింపఁజేయగలరా? దానిని, ఏసాధనము చేతను నీవు ఒరిపిడిచేసినను దాని ఎరువును దీసివేయఁజాలవు. కనుక స్వభావధర్మమునకు నేయవస్థయందును నపాయము సంభవింపనేరదు. ఇందుకుఁ బ్రమాణము “నహిస్వభావో భావానాం వ్యావర్త్యేతౌష్ణ్యవద్దోపే” బుద్ధికిఁజై తన్యముఁ అనగా స్వయముగానే విషయములఁ దెలిసికొను తెలివి) స్వభావగుణమైనచో, అయ్యది దానియందు, అన్ని వేళలందు, అన్ని యవస్థలయందు నేమార్పును జెందక దానినివదలకయే యుండవలె. నీవు కొంచెము మత్తుమందు నాఁఘ్రాణించుము. తత్తణమే నీబుద్ధికుండెడి తెలివిలోపించి పోవును ఆగంతుకగుణములులోపించును. స్వభావగుణములు లోపించుట ప్రత్యక్షప్రమాణమునకు విరుద్ధము. మఱియు లోకములోఁ బురుషుఁడు అన్నము భాగుగాఁ దినుచుండినపుడే మనస్సు చురుకుగా విషయములఁ దెలిసికొనుచుండును. లేని యెడలనది మొద్దుగానై విషయములఁ దెలిసికొనఁజాలనిది యగుచుండును. మనసు, అన్నమయమని శ్రుతియునుజెప్పచున్నది. శ్రుతి“అన్నమయం హి సోమ్యమనః”॥ అనగాభుక్తమైనయన్నమన్నమయకోశమునందుజాతరాగ్నిచే బచనముచేయఁ బడును. ఆపచనముజేయఁబడిన యన్నము యొక్క కొంతభాగము స్థూలతమముగాను, కొంతమధ్యముగాను గొంతయణియముగాను నేర్పడును స్థూలతమాంశము పురీషమగును. మధ్యమాంశము రసరక్తాదిరూపముగాఁబరిణమించి మాంసమగును. అణియాంశమూర్ధ్వముగానుండెడి హృత్పిండమునుబొంది హృదయమందలి సూక్ష్మానాడులలోఁబ్రవేశించి వాగాద్రియ సంఘాతమునకు స్వవిషయప్ర

కాశసామధ్యక్షును గల్గించుచు మనస్సగును. అనగ్రామనస్సుయొక్క-
యవయవములఁబొందించును. (మనోరూపేణపరిణామక మనసఃఉపచయం
కరోతి) అంత మనస్సు స్వవిషయమును బ్రకాశింపఁజేయ శక్తిగలదగును.
అన్నోపయోగము చేమనస్సునందు విషయప్రకాశనశక్తి చూడఁబడు
చుండుటచేతను, అన్నోపయోగము లేకపోయినయెడల విషయప్రకాశ
నశక్తి చూడఁబడక పోవుటచేతను, మనస్సునందుఁ జూడఁబడెడివిషయ
ప్రకాశనఁ జేయుశక్తి యోగమాపాయములను బొందుచుండుటవలన
నయ్యది దానిది కాదనియు, అన్యధర్మమనియు, నీవుదెలిసికొనవలెను.
అయ్యదిమనోధర్మమైన మనస్సునం దన్ని వేళలందుఁజూడఁబడవలె. అ
టాలలేదుకాన మనస్సుస్వభావముగా స్వవిషయాభివ్యంజన సమర్థము
గాకపోవుటవలన స్వయంప్రకాశమని చెప్పుటకు నీటులేదు. ఇందుకొక
యాభ్యాయికను జెప్పెదనువిను, ఉద్ధాలకుడను నొకమహర్షికి శ్వేత
కేతువనునొక పుత్రుఁడుకలఁడు. ఇతడు ద్వాదశవర్ష వయస్సు గలవాఁ
డైనప్పుడు తండ్రి యతనిని విద్యానంతునిగాఁ జేయఁదలచి “యోకు
మారా ! మనకులమున కనురూపమైనగురుసమీపమున కధ్యయనా
ర్థముపోయి బ్రహ్మచర్యమును జరింపుము” అనియతనింగూర్చి పల్కె..
అంతనతండాచార్యు కడకుంబోయి ద్వాదశవర్షములు బ్రహ్మచర్యా
వాసమునుజేసి సకలవేదములంజదివి ప్రాథమతీయై తనను సర్వవేదపా
రంగతునిగాఁ బరిపూర్ణునిగాఁ దలఁచుచు దురభిమానియై తృణేకృతజగ
త్ప్రియుఁడయి తండ్రికడకేగెను. తరువాతఁదండ్రి యతని పూర్ణత్వాభి
మానముదెలిసికొని దానినిబోగొట్టఁదలఁచి యతనికి బ్రహ్మజిజ్ఞాసను
పుట్టించఁగలందలకై యిట్లుప్రశ్న చేసి. ఓకుమారా! నిన్నుప్రాథమతి
నిగాను బూర్ణాభిమానినిగాను దలఁచుచుంటివి ఆచార్యునివలన నీ వేమి
యతిశయమునుగాంచితివి? కేవలశాస్త్రాచార్యోపదేశగమ్యమైనది యొ
కటిగలదు. దీనిచేతను అశ్రుతమైనదియు శ్రుతమగును. అతర్కితమై
నదియుఁ దర్కితమగును. అవిజ్ఞాతమైనదియు విజ్ఞాతమగును. దానినినీ
వాచార్యునడిగి తెలిసికొంటివా? పుత్రుఁడదివిని యన్యవిజ్ఞానముచేతనన్య
మెట్లు తెలిసికొనఁ బడఁగల్గును, అనితలఁచుచు నిటువంటిది యెట్లుండెన

ని తండ్రినడుగ కుమారా! కారణముకంటేగార్య మవ్యముకానేరదు
 నీవెట్లు మృత్పిండమును దెలిసికొని తద్వికారజాతమైన సకలమృణ్మయ
 మును దెలిసికొనఁగలుగుదువో యటులనే లోకమందుఁ గారణమైనదా
 నిని దెలిసికొంటి వేనిదత్కార్యమైన సకలమును దెలిసికొనఁగల్గెదవు
 కనుక నేకవిజ్ఞానముచే నన్య విజ్ఞానము కల్గుననునదికలదని తండ్రిప్ర
 తివచనముపల్కె. పుత్రుఁడు మాగురువులుదీనిని దెలిసికొనియుండిరేని
 నాకుపదేశించెడి వారలే. ఉపదేశింపరుకాన వారికి నియ్యది తెలియదని
 యూహించెదను. అనిపల్కిదీనికొఱకు తనను దిరిగి తండ్రియాచార్య
 సమీపమునకుఁ బంపించు నేమోయని భయపడి దేనియొక్క విజ్ఞానము
 చేసర్వము దెలిసికొనఁబడఁగల్గునో దానినివీరే యుపదేశింపుఁడు, అని
 జనకునినడిగె ఓకుమారా! నిర్విశేషమును నిరంజనమును, అణీయము
 ను, సర్వగతమును, ఆస్తితామాత్రమును, అయియొప్పురు విజ్ఞానమొ
 కటికలదు, అనిసర్వవేదాంతములనుండి తెలియఁబడుచున్నది ఈస్థూల
 జగత్తునకుఁగారణమైనది అదియే కారణముకంటేగార్యము, అన్యము
 కాఁజాలదు మృత్తువలన ఘటముపుట్టును ఆఘటము మృత్తుకంటే, అ
 న్యమా? కాదు అయినను, అయ్యది నామరూపములచే వేఱుగా వ్య
 వహరింపఁబడుచుండును ఆవ్యవహారము వాఁగలఁబునమాత్రమే షర
 మార్థముగా మృత్తుకంటే, అన్యమైన ఘటమొకటికలదా? లేదు మృ
 త్తేఘటము మృత్తుదెలిసికొనఁబడిన దత్కార్యమైన ఘటమునుదెలిసి
 కొనఁబడఁగల్గెడిని అటులనే లోకమందుఁ గారణముదెలిసికొనఁబడిన
 దద్వికారమైన సర్వము దెలిసికొనఁబడఁగల్గును ఈస్థూలజగత్తు సన్మూ
 లముగాని నిమూలముకాదు సందేహమున్నచో, ఈన్యగ్రోధవృక్షము
 యొక్క యొక ఫలమును ద్రుంచుకొని తీసుకొనిరమ్ము ఈవిషయమును
 బ్రత్యక్షముగాఁ జూపెదను అనిజనకుఁడు పల్కె, అంతవాఁడు, అటుల
 నే ఫలమును దెచ్చె ఒకఫలమును బగులఁగొట్టుమని జనకుఁడుపల్కె
 బుత్రుఁడును, అటులఁజేసి దానిలోపల నీవేమిచూచుచుంటివని జనకుఁ
 డడుగ మిక్కిలిసూక్ష్మములైన బీజములఁజూచుచున్నానని పల్కె ఒక
 బీజమునుకూడ భిన్న భిన్నముగాఁజేయుమని జనకుఁడు నుడువఁ బుత్రుఁ

డటులఁజేసి దానిలో నీవేమిచూచుచుంటివని జనకుఁడడుగ నాకేమియు నగపడుట లేదని కొడుకుపల్కె భిన్నమైన వటబీజమునందణీయములైన యంశములు కలవు. అవి మిక్కిలి సూక్ష్మములు. అందుచేత నే నీవువానిని దెలిసికొనఁజాలవై తివి. ఈయణీయములైన సూక్ష్మంశములలో నుండియే ఈసూలశాఖాస్కంధ ఫలపలాశవంతమైన నృగోధముత్పన్నమైనది కాని యత్యంతశూన్యములోనుండి యుత్పన్నమైనది కాదు ఆభావమువలన భావపదార్థమెప్పుడును పుట్టదు. భావపదార్థమువలన నభావము పుట్టదు. “నాసతోవిద్యతేభావోనాభావోవిద్యతేసత” ఇతి, అటులనే యీజగత్తునకుఁగారణమైన మిక్కిలి సూక్ష్మవస్తువాకటికలదు అదిసద్రూపముకాని శూన్యరూపము కాదు అయ్యది యణీయము కాన స్ఫుటముగాఁ బొందఁబడదు అదిస్వయముగా, అస్తితామాత్రమే దానినుండియే కార్యమైన యీజగత్తునందు, అస్తిత్వము చూడఁబడుచుండును దీనియందుఁజూడఁబడెడి సత్తాస్ఫూర్తి దానిదే. దానికార్యమే ఈ జగత్తు కారణమందు లేనిసత్త కార్యమునందు జూడఁబడదు. కారణము స్వయముసత్తామాత్రమే గాన దానిని నీవుతెలిసికొనితివేని ఈసర్వజగత్తునునీవుదెలిసికొనఁగల్గుదువు అదియేకాలత్రయమందు నబాధితముకానసత్యము అదియే సమస్తభూతములకుఁబ్రత్యక్షస్వరూపము అదియేనీవు ఈదేహము నీవుకావు. ఈవిషయానుభవముజేయు జ్ఞాతయునీవుకావు. శ్రుతి “ఐతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యం సత్యా తత్వమసిశ్వేతకేతో” అనిజనకుఁడుబోధించె మఱియు భుక్తమైనయన్నముయొక్క సూక్ష్మంశము మనస్సగును. పీతమైన యప్పుయొక్క సూక్ష్మంశము ప్రాణమగును శైలాది రూపమైన తేజస్సుయొక్క సూక్ష్మంశము వాక్సగును. అనియునుపదేశించె. శ్రుతి. “అన్నమయంహిసోమ్యమనః, ఆపోమయఃప్రాణః తేజోమయావాగితి” అదివిని శ్వేతకేతువు సముద్రమందలిమీనాదులు కేవల మమ్మాత్రమునే పానముజేయును అవి యన్నమును భక్షించుట లేదు అట్లయినను మనస్సుగలవై ప్రాణములుగలవై చూడఁబడుచున్నవి కేవల మన్నముభక్షించెడి యాఖుప్రభృతులు వాక్కులుగలవై ప్రాణ

ములుగలవై చూడఁబడుచున్నవి. అటులనే కేవలము స్నేహముపానముఁ జేసెడివానియందుఁ బ్రాణమును మనస్సునుజూడఁబడుచుండును అన్నము యొక్కనూత్నాంశమేమనస్సుగునన్న నన్నముభక్షింపని వాని కామనస్సు లేక పోవలె అటులలేదు యప్పుయొక్క నూత్నాంశము ప్రాణమగునన్న జలపానముసేయనివానికిఁ బ్రాణము లేకపోవలె అటులలేదు కావున మనఃప్రాణాదు లన్నా ప్తేజస్సుల నూత్నాంశములవలన ను పచితింబొంది స్వవిషయప్రకాశన సమర్థములగునని యెందుకుఁ జెప్పవలెనని యడుగ సర్వము త్రివృత్త్యంతమే శ్రుతి “తాసాంత్రివృతంత్రీవృతమేకై కా మకరోదితి” కావున మీనాదులు పానముజేసెడి యప్పులందును నూత్నములైన యన్న తేజోంశములుకలవు ఆనూత్నములైన యన్న తేజోంశము లామీనాదులయొక్క మనోవాక్కుల నాప్యాయనముజేయుచున్నవి. ఇట్లై యాఖులచేభక్షింపఁ బడినయన్నమందును నప్తేజోంశములుకలవు. ఆనూత్నాంశములు ప్రాణవాక్కులగుచుండును కావున నన్నాదులయొక్క నూత్నాంశములు మనః ప్రాణవాక్కులనుబొంది వానియందు విషయప్రకాశనశక్తి పుట్టించుచుండును, అనునదిప్రామాణికమే యని జనకుఁడుజెప్పె. తినెడియన్నాదులు మిశ్రీభూతములు వానిలోనుండి నూత్నాంశములెట్లు బయలుదేరును? అప్పులోనుండి నిర్గతమైన నూత్నాంశము ప్రాణమునేపొంది దానినివృద్ధింజెందించును అన్నము యొక్కనూత్నాంశమే మనస్సునుబొందును. తేజస్సుయొక్క నూత్నాంశమే వాక్కుగును, అనియెట్లు తెలిసికొనవలెను. ఇవియిప్పటికినినాకు దుర్విలేకములై యున్నవి కావున దృష్టాంతపూర్వకముగా బోధించుమని పుత్రుఁడడిగె మంధానముచే జిల్కఁబడిన దధినుండి నూత్నాంశము నవసీతముగా నిర్గతమగును. ఆనవసీతము సర్పియగును అటులనే జాతరాగ్నిచే బచనముచేయఁబడిన యన్నాదులలోనుండి నూత్నములైన యంశములు బయలు వెడలును అవిమనోప్తేజస్సులబొంది స్వవిషయాభివ్యంజన శక్తిని బుట్టించును అనిజనకుఁడుజెప్పె ఇప్పటికినాకు వానివిషయమై వివేకముదయించలేదు అన్నముయొక్క నూత్నాంశము మనస్సేయగును ప్రాణముకాదు అనువిషయమును దృష్టాంతపూర్వక

ముగా బోధించుమని పుత్రుఁడడిగె. నీవుదీనినిబ్రత్యక్షముగాఁ దెలిసికొన నిచ్చయించితివేని, అన్నరసముయొక్క నూత్నొశమువలన మనస్సునందుఁ గల్గెడిశక్తి పోడశకలారూపముగానుండును నీవుపంచదశాహములన్నము భక్షింపకుము యథేచ్ఛముగానప్పులఁబానముఁ జేయుము అప్పులపానముఁజేయుచున్న నీప్రాణముమాత్రము విచ్ఛేదమునుఁ బొందదు అనిజనకుఁడుజెప్పె పుత్రుఁడటులనే పంచదశాహము లన్నము భక్షింపక కేవల మప్పులనే త్రావెను. పోడశదినమునందు జనకునికడకేగి నేనేమిపఠింపవలెనని యడిగె ఓకుమారా! ఋక్కుల సామముల యజస్సులఁ బఠించుమనెను ఒకఋక్కుగాని యొకసామముగాని నామనస్సునగోచరింపలేదు ఇదివఱలో వీనినా మ్నాయములచే మనస్సునందుంచుకొంటిని ఇప్పుడవి మనస్సునందు భాసించుటలేదు, అనిపుత్రుఁడు పల్కె లోకమందు మహత్తై యింధనములచేఁ బ్రజ్వలింపఁజేయఁబడిన యగ్ని శాంతమైనదై (చల్లారినదై) ఖద్యోత పరిమాణముగా మిగిలినదగును ఆయగ్నియప్పుడు తనకంటేనించుక యధికమైనదానిఁగూడ దహింపఁజాలదు అట్లేయన్నరసముయొక్క నూత్నొశముచే నీమనస్సునందుఁగల్గెడి పోడశకలారూప శక్తియొక్క యొక కలావయ పమే యిప్పుడు మిగిలినదాయె పంచదశదినములలోఁ బంచదశకలలుఁకీ గెంచె ఖద్యోత మాత్రతుల్యమైన యామనశ్శక్తిచేనిప్పుడు వేదములఁ దెలిసికొనఁ జాలవైతివి ఆన్నమును బాగుగాభుజించుము నీవువానినిదె లిసికొనఁగల్గెదవని జనకుఁడుచెప్పె పుత్రుఁడును నటులఁజేసి జనకునికడ కేగె జనకుఁడు ఋగాదుల వెనుకటివలెఁ జెప్పుమనియడిగె అవిప్రత్యక్ష ముగా మనస్సులోఁ బ్రకాశించిపండునఁ బుత్రుఁడును వానినెల్లనుదెలిసి కొనిచెప్పె ఖద్యోతమాత్ర పరిమాణమైన యగ్నితిరిగిత్పణాదులచేఁ బ్రజ్వలింపఁ జేయఁబడిన మహత్తుగా వృద్ధింజెంది పూర్వపరిమాణముకంటె విస్తారపదార్థములఁ గాల్పఁగల్గెడిని అటులనే నీవు పంచదశాహములన్నము భుజింపలేదుకనుక పూర్వమన్నరస నూత్నొశములచే మనస్సునందుఁ గల్గిన పోడశకలాత్మక శక్తిఁకీగించి యొకకలాత్మకముగా

మిగిలియుండె అందుచేసివు బాగున నామ్నాయముచేయఁబడిన ఋగాదులనే తెలిసికొఁజాలవై తివి ఇప్పుడు నీవుతిరుగ నన్నము తింటివి అయినను నూత్నముచే నీమనస్సునం దేకకలాత్మకముగా మిగిలియుండిన శక్తి వృద్ధింజెందింపఁబడినదాయె అందుచేతనేసివిప్పుడు వేదములఁ దెలిసికొనఁగలిగితివి అన్నోపయోగాభావమునందు మనస్సున స్వవిషయ ప్రకాశన సామర్థ్యముఁ జూడఁబడలేదు అన్నోపయోగముచే దానియందు సామర్థ్యము చూడఁబడినదికావున నన్వయవ్యతిరేకములచేనన్నముయొక్క యణియాంశము మనస్సునేపొందును ప్రాణమునుబొందదు అన్నోపయోగములేకపోయినను బ్రాణమమ్మత్ర పానముచేతనే స్వకార్య సమర్థమై చూడఁబడె కావుననన్వయొక్క సూక్ష్మాంశము ప్రాణమునే పొందును మనస్సునుబొందదు అనిజనకునిచేఁ బల్కఁబడిన దీనినివిని పుత్రుఁడు మనః ప్రాణాదు లన్నాదిమయములని తెలిసికొనె. వయోవంతుని బుద్ధియందుండుఁ జారుకుఁదనమును దెలివియు వృద్ధుని మనస్సునందుఁ గనఁబడునా? కావునబుద్ధికి విషయములఁదెలిసికొను బోధనము స్వభావసిద్ధ ధర్మమైనదికానేరదు స్వభావమునకు వృద్ధిక్షయములుగాని యొకప్పుడుండెడికళ వేటొకప్పుడుండకపోవుటయుఁగాని సంభవించవు. కావున నాబోధన మన్యపదార్థమునుండియే కలుగుచున్నది యనిమనముదెలిసికొన వలెను. అగ్ని తప్తమయిన యుదకమం దంగుళినుంచుము ఆయుదకము దానిని దహింపఁజేయును. ఆదహనశక్తి యగ్నివలన దానికిఁగలిగినదియా? లేకదానికి స్వభావగుణమా? స్వభావముచే నుదకము శీతమైకనఁబడుచుండును గావున నాజలమందలి దహనశక్తి జలమునకు స్వభావధర్మము కాజాలదు అయ్యది యగ్నిది కావున నగ్నికి స్వభావ ధర్మమయ్యెడిది. ఆజలమందలి యావ్యమున కుదయించుటయు లోపించుటయుఁ గలవు. స్వభావ ధర్మమున కుదయ లోపములుండవు. ఈహేతువులచే జలము స్వభావముచేనుష్ణము కాదని మనకుస్పష్టమైనది. అట్లేబుద్ధియందలి బోధ యొకసమయమున నుదయించుటయు వేటొందుసమయమున లోపించుటయు ననుభవసిద్ధములు కావునబుద్ధిస్వభావముచేత బోధ లేనిదియేయనియు స్వభావముగా జడమ

అనిపల్కె..” ఇయ్యది కర్ణాకర్ణికచే బరంపరగా వినబడుచువచ్చినది. దీనిని దేవతులు ననురులు బరంపరగావచ్చుచున్న యాయైతిహ్యము ను విన్నవారైరి. అంతట వారు తమతమ సభలయం దొండొరులు ప్రజాపతిచే జెప్పబడిన యాత్మను వెతకి తెలిసికొందమని ముచ్చటించుకొనిరి. అంత దేవరాజైన యింద్రుండును నమరరాజైన విరోచనుడును, నిద్దఱు తమతమ పరికరముల వదలి యొండొరులు విద్యను గోరుచు విద్యాఫలమునుబొంద నీషక్యను జూపుకొనుచు సమిద్భారము హస్తమునందుఁ గలవారై ప్రజాపతి బ్రహ్మ సమీపమునకేగిరి. వీరిద్దఱును సహజవైరులు. అట్లయినను విద్యను బొందఁగోరినవారుగాన తమ రాగద్వేషే ర్వాదులనువదలి మైత్రిచే ముప్పదిరెండు సంవత్సరములు ప్రజాపతి బ్రహ్మకడ శుశ్రూషాపరులయి బ్రహ్మచర్యవాసమును చరించిరి. అంతప్రజాపతి వారినిజూచి మీరేమిప్రయోజనమును గోరుచు నిచ్చట నివసించితిరని యడుగ వారు లోకమునందు శిష్టులు శోకాదులులేని యాత్మ యొకటికలదని మీరు పలికినమాట ను బరంపరగానై తిహ్యరూపముచేఁ దెలిసికొనుచున్నారు. ఆయాత్మను దెలిసికొనఁగోరి యిచ్చట నివసించితిమి అని పలికిరి. అంతఁ బ్రజాపతి వీరల శుద్ధులఁగానెంచి కంటిలోపలనుండి చూచెడి పురుషుఁడే నేను వెనుకబట్కినయాత్మయిదియే యవినాశి యిదియే భయహేతువుకానిది ఇదియే బ్రహ్మముఅని బోధించెను. అంత వారామాటను విని కంటిలోపలఁ బురుషాకృతియై చూడఁబడుపాపయేఁ (ఛాయాపురుషుఁడు) ఆత్మయని భ్రమపడి దృఢీకరణముకొఱకు, ఓమహాత్మా ! జలములందు, అద్దమునందు, ఖడ్గాదియందును, ప్రతిచ్ఛాయ చూడఁబడుచున్నది. మీచేత నుడువబడిన ప్రతిబింబముక్కటియే వీనియన్నిటిలోఁ జూడఁబడుచున్నదా లేక దీనికంటె నవిభిన్నములా ? అని తిరిగి యడిగిరి. అంతఁ బ్రజాపతి వీరలు చెప్పినదానిని విపరీతముగా గ్రహించిరని తెలిసి కొనినవాఁడైనను వీరలు మహాపండితులు మహాత్వాతిశయముగలవారని లోకప్రసిద్ధి. మీరుభ్రాంతిఁజెందితిరనిపలికినఁజంతా క్రాంతులై తిరిగి ప్రశ్న గ్రహణధారణములందుత్సాహముకలగక పోవు

ను. వీరిప్పుడు విపరీతముగా గ్రహించినను నుపపత్తిచే ముందు పో
గొట్టవచ్చును. అనియెంచి యథాశ్రుతప్రశ్న మాత్రమునకేయు త్తరమును
జెప్పదలచి జలము దర్పణము మొదలగునన్నిటిలోఁ జూడఁబడెడివాఁడు
వీఁడేయని వచించి పిదప వీర్భ్రమను వారింపఁదలచి జలపూర్ణమైన
శరావము మొదలగువానియందు మీస్వరూపములను జూచుకొని దాని
విషయమై మీకేమి తెలియదో దాని నడుగుడనిపల్కె. వారును నటులనే
వానియందుఁ దమ రూపమును జూచుకొని బదులు పల్కక నేయుండిరి.
అంతఁ బ్రజాపతి ఛాయాత్మయందే వీరికి దృఢనిశ్చయము గల్గినదని దె
లిసికొని వారడుగకపోయిననుమీరేమిచూచితిరని తానే ప్రశ్నచేసె.
లోమనఖాది సహితమైన మాప్రతినిబములనే యిందుఁజూచితిమని
పల్కిరి. పిదపఁ బ్రజాపతి యింటియందువలె నిచ్చటను సుందరములై
నవస్త్రములను భూషణములను నలంకరించుకొని భిన్నములైన లోమ
నఖములుగలవారై తిరిగి జలపూర్ణములైన శరావములందు మీరూప
ములను వీక్షించుఁడని పల్కె వారును నటులనే వానియందుఁ దమరూ
పములఁ జూచుకొనిరి. శరీరసంబద్ధములును నా గంతుకములునునైన
వస్త్రాదులకు ఛాయాకరత్వమువీనియందుఁ జూడఁబడుచున్నది. అటుల
నే ఈ శరీరమునకును ఛాయాకరత్వము జూడఁబడుచున్నది. శరీరము
యొక్క యేకదేశములును, నఖండితములునునైన లోమనఖాదులు ఛా
యాకరములై చూడఁబడినవి. ఇప్పుడు భిన్నములైన లోమనఖములకు
ఛాయాకరత్వము చూడఁబడుటలేదు. కావున లోమనఖాదులకువలె
శరీరమునకును నాగమము నపాయముసిద్ధించినది. శరావమునందుఁ
జూడఁబడెడి ప్రతిఛాయకుఁగాని దేహమునకుఁగాని యమృతత్వముసిద్ధి
చదు. కనుక యీరెండును భయపేతువులే. ఇవి యాత్మకానేరవని
వివేకముగాఁ దెలిసికొనలేక ఛాయాపురుషుఁడే యాత్మయని దృఢనిశ్చ
యముగలవారైరి. ప్రజాపతి మీరేమిచూచితిరని తిరుగనడుగ వారు
వెనుకటివలె మా ఛాయాస్వరూపములనే చూచుచుంటిమని ప్రత్యు
త్తరమీయఁ బ్రజాపతి వీరు పండితులైనను నేదోయొక దోషముచే
వివేక ముదయించలేదు. ఇప్పుడు శరావాద్యుపపత్తిచేతను నక్షిపురు

పోషదేశముచేతను నైతిహ్యముచేతను సంస్కరించబడిరి. దీనినేపాపః
 పున్యముచే మననమొనరించి నవివేక ముదయించును. విదప వారే నిజ
 మైన యాత్మను దెలిసికొనఁగలరని తలఁచుచు నిదియే నేను పల్కిన
 యాత్మ. ఇదియే యవినాశి ఇదియే బ్రహ్మము అని బోధించె. అంతః
 కృతార్థులమైతిమని యెంచిపోవుచున్నవారిని బ్రజాపతి తిరిగి బ్రహ్మచ
 ర్యమునాదేశించితి నేని దుఃఖముకల్గునని భావించి యుపేక్షించెను. వీరు
 భ్రాంతిచేత నే నుపదేశించినదానిని విపరీతముగా గ్రహించిరి. వీరు భో
 గాస కులు. ఈయుపదేశమును మఱిచిచెడిపోదురు. అని శంకించి తిరి
 గి బ్రహ్మచర్యవాసము నాదేశింపక వెనుక నేను బలికిన నచనమువలె
 దీనిని గూడఁ గర్తాకరికచే వినఁగలరని తలఁచి ప్రజాపతియు చాలదూ
 రమందుఁబోవుచున్న వారింజూచియప్రత్యక్షముగా నిట్లు వచించె. “ఇం
 ద్రవిరోచను లిద్దఱు యథార్థమైన యాత్మనుగనుగొనలేక విపరీత చాఛ
 యాత్మయందు నిశ్చయముగలవారై వెళ్లుచున్నారు కనుక దేవతలుగా
 ని, యసురులుగాని యెవరై తే వీరివిద్యను గ్రహించి యిటువంటి విజ్ఞా
 నముగలవారగుదురో వారు శ్రేయోమార్గమునుండి భ్రష్టులయి నశిం
 చెదరు” స్వగృహమునుగూర్చి యేగుచున్న సురాసురగాజులలోపల
 నసురరాజైన విరోచనుడఁ సురులసమీపమునకుఁబోయి “ప్రజాపతిచే
 దేహమే యాత్మయని యుపదేశింపబడెఁగావున దేహమే యాత్మ. దే
 హమే పూజనీయము. దేహమును పూజించినవాఁడు ఉభయలోకముల
 నుబొందును” అని వారికుపదేశించె గావుననే దేహాత్మసంప్రదాయ
 ము లిప్పటికి లోకమందుఁ జూడఁబడుచున్నది. ఇంద్రుడు దేవతలను
 బొందకయే ప్రజాపతిచేఁ జెప్పఁబడిన యుదకశరావాద్యుపదేశమును
 స్మరించుచునే తాను గ్రహించిన ఛాయాత్మయందు దోషమును జూచె
 ను. శరీరమలంకరించఁబడిన ఛాయాత్మయు నలంకరించఁబడుచున్నది.
 శరీరముఁబెన్నునఖరోమాద్యవస్తువులుగలదియైన ఛాయాత్మయు నఖరో
 మాదిరహితమైనదై చూడఁబడుచున్నది. దేహవస్తువులన్నియుఁ దు
 ల్యములు గనుక దేహమంధమైన ఛాయాత్మమంధమగును. దేహము న
 శించిన ఛాయాత్మయు నశించును. కావునఛాయయునాత్మగాఁ జనదు.

శరీరముకూడ నాత్మకాజనదు. ఈరెండును నశించెడివికావునభయహేతువులే, వీనివలన ఇష్టమైనఫలము పొందఁబడుటలేదు. అనివానియందు దోషముచూచి సమిత్తులు పాణియందుఁగలవాఁడై తిరిగి బ్రహ్మచర్యవాసముకొఱకు ప్రజాపతికడకేగె. అంతఁ బ్రజాపతి “ఓయింద్రుడా! నీవు శాంతమనస్సుగలవాఁడవై విరోచనునితోఁగూడ గృహమున కేగితివి దేని నభిలషించుచుఁ దిరిగివచ్చితివని యడుగ నింద్రుఁడు తాను ఛాయాత్మయందుఁగన్న దోషమును ఉద్ఘాటించి యందిష్టఫలావాప్తి కలుగలేదు. ఆత్మయవివాశియని ఉపదేశించితిరి ఆయాత్మను దెలిసికొన నిచ్చయించుచున్నాఁడను అని పల్కె. ప్రజాపతి నేనుపదేశించిన యాత్మ ఛాయాపురుషుఁడుకాఁడు. నేను చెప్పినదాని నేదియో యొక దోషముచే నశింపఁజేయఁబడిన గ్రహణసామర్థ్యముగలవాఁడవై తెలిసికొనఁజాలవైతివి. ఆ దోషమును నశింపఁజేయుటకొఱకు తిరిగి ద్వాత్రింశద్వర్షములు బ్రహ్మచర్యవాసమునుజేయుము, అని యాజ్ఞాపించెను. ఇంద్రుఁడటులనే చేసెను. అంతఁ బ్రజాపతి యింద్రునకిట్లుపదేశించె. స్వప్నమునఁ జరించువాఁడును వివిధములైన భోగముల ననుభవించువాఁడునునైన స్వప్నదర్శియే నాచేజెప్పఁబడిన యాత్మ దానిని విని శాంతమనస్సుగలవాఁడై యింటికేగెను. పూర్వమువలె దేవతలను బాండక మార్గమధ్యముననే స్వప్నద్రష్టయందును దోషమునుగనె. ఏమియనినఁ గొండతీతనిని హింసించుచున్నవారువలెఁ గనఁబడుచుందురు. ఇతఁడప్రియమును దెలిసికొనెడివానివలెనుండును. రోదనముచేయువానివలెనుండును. ఇదిదేహమువలె నశించెడిది కాకపోయినను భయకారణమైనదే. దీనియందును నిష్టమైన ఫలముపొందఁబడుటలేదు. ప్రజాపతియుపదేశించినది యభయమైనదియని తలఁచి తిరిగి సమిత్తులు పాణియందుఁగలవాఁడై ప్రజాపతికడకేగె. ప్రజాపతియు నీవుదేనినిచ్చయించుచుఁ దిరిగివచ్చితివని యడుగఁ దాను స్వప్నద్రష్టయందుఁగన్న దోషమును బ్రకటనచేసె అంతఁ బ్రజాపతియతని హృదయమునుగని తిరిగి ద్వాత్రింశద్వర్షములు బ్రహ్మచర్యమును జరింపుమనిపలికె. అట్లేయింద్రుఁడు చేసె. పిదపఁ బ్రజాపతి యతనికిట్లుబోధించె. ఘృష్టమైతి

స్వప్నము గనక నిర్మలమై సుఖము ననుభవించువాడే నాచే జెప్పబడినవాడును నక్షియందుండి చూచువాడును స్వప్నమున జరించువాడునునైన యాత్మ. ఇదియే నాశములేనిది. అభయమైనది. దీనినివినియింద్రుడు శాంతమనస్సుతో గృహమున కేగుచు దేవతలను బొందకయే తిరిగి సుషుప్తిని దెలిసికొనువాడు తనను నితరులను నెఱుంగక విశేషవిజ్ఞానరహితుడై చూడబడుచున్నాడు. ఇతడును వినాశప్రాయుడే కావున నితనియందును నిష్ప్రళమును జూడనై తినని యతనియందునుదోషముజూచిప్రజాపతికడకేగె. ప్రజాపతియునివెండుకుతిరిగివచ్చి తివని యడుగ సుషుప్తిదర్శియందుఁదానుఁగనిన దోషమును వెల్లడించి తన యిష్టఫలము పొందఁబడలేదని యింద్రుడు చెప్పె. ప్రజాపతియుఁదిరిగి పంచవర్షములు బ్రహ్మచర్యమును జరించుమని పల్క నింద్రుడట్లే చరించె. పిదపఁ బ్రజాపతియతనికిట్లు బోధించె. ఓయింద్రుడా ! స్వప్న, జాగర, సుషుప్తులను దెలిసికొ నడివానియొక్క స్వరూపభూతమైనతేలివియే నిజమైన యాత్మ. ఇదియే సూర్యుడుమంచుచేతనువలె నజ్ఞానముచేతఁ (మాయచే) గప్పబడియున్నది. అందుచే స్వరూపమునుమఱచి స్వప్న జాగరములందుబుద్ధిసంబంధముచేత నింద్రియములద్వారమున రూపాదివిశేషజ్ఞానముగలదగుచుండును. సుషుప్తియందు వాయువు విద్యుత్తు మేఘమువర్షాకాలవసానమం దాకాశసామ్యముఁబొందునట్ల జ్ఞానసామ్యమును బొందితాను యితరులు, అనువిశేషజ్ఞానము లేనిదియై యుండెడిని. విశేషవిజ్ఞానము లేకపోయినమాత్రముచే సుషుప్తియందాత్మ నశించునని తలచకుము. శ్రవణమననాదిధర్మము లాత్మవికాపు. స్ఫటికమునందు లాహిత్యాది ధర్మములవలె నాత్మయందవి చూడఁబడినను నాత్మవానిచేత స్పృశింపఁబడదు నదియందు మహామత్స్యముబోలి నాత్మ యన్ని యవస్థలలోనసంగమై సంచరించుచుండును. స్వప్నమునందుఁ బ్రియాప్రియాది ధర్మములును దానినంటవు. ఈమూడవస్థలలో నాశుద్ధమునుదెలివి రూపమునునైన యాత్మయే సత్యమైనది. నేనక్షియందుమీకుపదేశించినదియు నదియే ఈఛాయాపురుషుని నేను ఉపదేశించలేదు. నీవు విపరీతముగా దానిని గ్రహించితివి స్వప్న సుషుప్తులందు

నుదానినే చెప్పితి అదియేసీవు అదియేనాశనములేనిది అదియే భయహేతువు కానిది అదియే బ్రహ్మము అదియేతురీయము. వెనుక నేఁబలికినదియు నదియే జాగరాదులందుఁ జూడఁబడు జ్ఞాతృత్వాదిధర్మములు సుషుప్తియందు నశించినను నీ తెలివిమాత్రము నశించుటలేదని భావించుము. ఇట్లు ప్రజాపతిచే బోధించఁబడిననాఁడై యింద్రుఁడు చతుర్థపర్యాయమునఁ బ్రథమోక్తమైన బ్రహ్మమును దెలిసికొనెను. కావున సూక్ష్మబుద్ధిచే నీస్వరూపమును దెలిసికొనుము. నీస్వరూపముసర్వాంతరమైనది, దానికి మొట్టమొదట బుద్ధియందే ప్రతిఫలనము. తర్వాత మనస్సు బుద్ధికంటె స్థూలమును, అనంతరమందుండెడిదియుఁ గనుక మనస్సునందు బుద్ధి సంస్కరచేతనే చైతన్యముయొక్క యవభాసతకలిగెడిని. పిమ్మట దానికంటె స్థూలమును ననంతరమందుండెడివియుఁ గనుక నామనస్సంద్యోగమువలన నింద్రియములందుఁ జైతన్యావభాసత్వము. పిమ్మటవానికంటె స్థూలమును నానంతర్యమైనదియుఁ గనుక నింద్రియసంబంధముచేత శరీరమందుఁజైతన్యావభాసతకలిగెడిని. ఈరీతిని చైతన్యజ్యోతిస్థూలసూక్ష్మతారతమ్యముచే బరంపరగా దేహేంద్రియాది సంఘాతమును వ్యాపించియుండినందున దేహాదిసంఘాతము చేత నావత్తు

శరీరం ఆత్మానభవతి.

వలెఁగనఁబడుచుండును. చైతన్యము (విషయములఁదెలిసికొనుతెలివి.) ఈ స్థూలశరీరమునకు స్వభావమైకాఁజనదు. ఎందుకనిన, ఎప్పుడును దెలియఁబడుదానికంటె దెలిసికొనునది భిన్నమయియుండువలె. సీవుఘటమునుదెలిసికొనెదవు. ఆఘటమునీవగుదువా? కావు. సీవువేదితవు అదివేద్యము. ఆవేద్యమయిన ఘటముకంటె సీవువేఱు. అట్లేనా శరీరము, అని యీశరీరమును. సీవుదెలిసికొందువు అయ్యది నీకు వేద్యము కావున దానికంటెనిన్ను వేఱుగా భావింపుము. ప్రత్యక్షముగా నీసంఘాతరూపమైన శరీరమే విషయములఁ జూచుచున్నది. వినుచున్నది. తలఁచుచున్నది. ఈశరీరముకంటె వేఱుగాఁ జూచువాఁడు మనకగపడుటలేదు కావునఁ జూచుచున్నదియుఁ దెలిసికొనునదియు నీశరీరమేయని పలికితివేని ద్రష్ట (చూచువాడు) జాగ్రద్ద్రష్ట పదార్థములనే

స్వప్నమందుఁ జూచును. జాగ్రత్తనందుఁ జూచుచున్నది. ఈశరీరము స్వప్నమంది య్యదిచూచుటలేదు. పూర్వదృష్టపదార్థమే స్వప్నమందుఁ గనఁబడునుగాని, యదృష్టపూర్వపదార్థము కనుపించదు. ఇట్లుండ జాగ్రత్తనందుఁ జూచునదియొకటి స్వప్నమందుఁజూచునదివేటొకటియని సిద్ధించినది ఆన్యనిచేదృష్టమయినది యన్యనికి స్వప్నమందుఁ గనుపించుట సంభవించదు. ఎవడు జాగరమునదేనిని జూచునో వానికేయది స్వప్నమునఁ గనఁబడును. గనుక స్వప్నమును జూచువాఁడెవఁడోవాడే జాగ్రత్తను జూచుచున్నవాడని మనము చెప్పవలెనుగాని యీదేహముచూచుచున్నదియని చెప్పటకువీలులేదు. కనుక స్వప్న జాగరములను జూచువాఁడీ దేహముకంటే నతిరిక్తుడనియే రూఢమైనది జాగ్రత్తనందుఁజూచినదానినే ద్రష్ట స్వప్నమందును జూచును. అపూర్వమును స్వప్నమందుఁ జూడఁడని యెందుకుఁ జెప్పలె. అంధుఁడు జాగరమునందు నేత్రములతోఁ జూచుటలేదు. స్వప్నమందు వాఁడు అనేకపదార్థములఁ జూచుచున్నాఁడు. కనుక వెనుకఁ జూడఁబడినపదార్థమే స్వప్నమందుఁ జూడఁబడును. అనుహేతువ ప్రమాణమనిపలికితివేని యాయంధుఁడును వెనుక నేత్రములుండిన కాలమునఁ జూచినవానినే యిప్పుడు స్వప్నమందుఁ జూచుచున్నాఁడు కాని చూడనిదీప్తిపాంతర పదార్థముల వాఁడుచూచుచున్నాఁడా? లేదు. కనుక నంధుఁడు స్వప్నమందుఁ జూచుపదార్థములును వెనుక నేత్రములుండునపుడు చూడఁబడినవియే కాన స్వప్నముదృష్టపూర్వమేయనునది ప్రామాణికము లోకములోఁ జూచువాడే స్మరించువాఁడు ఒకఁడుచూచిన వేటొకఁడెప్పుడును స్మరించఁజాలఁడు దృష్టస్మృతులురెండును నొకనియందే కనఁబడుచుండును. నిమిలితాక్షుఁడును స్మరించుచు వెనుకఁజూచినదానినేచూచుచుండును. నిమిలనసమయమునందుఁ జూచునది యీశరీరముకానేరదు. కావున నేత్రనిమిలనమందును స్మరించుచు దృష్టపదార్థమును జూచునదియేదియోయదియే నేత్రము స్థిలితమయి నప్పుడును జూచుచున్నదియని తెలియఁబడుచున్నది. స్మరించువాడే చూచువాఁడు కావలెను దేహమే యాత్మయని పలికితివేని దేహము నేత్రోస్థిలనమందే చూడఁగలుగునుకాని

నేత్రనిమిలనమందుఁ జూడఁజాలదు. నేత్రనిమిలనమున దేహాతిరిక్తమయినవాడే స్మరణకువచ్చినవానిని జూచుచుండును నేత్రనిమిలనమందు స్మరించిచూచునదియే నేత్రోస్థిలనము నందును జూచునదియుఁ దెలిసికొనునదియుఁ గావలయుననియు నయ్యది ఈదేహముకంటే నతిరిక్తమే యనియుఁ దేలినది. ఎవఁడు చూచుచున్నాడో వానికే స్వప్నముగాని స్మృతిగాని కలుగుచుండును (స్వప్నస్మృత్యోదృష్టప్తైవదర్శనాత్ స్వప్నస్మృతి ద్వయస్య ఏకప్రైవవానుభవాత్ దేహాత్మవాదేతన్న సంభవతి) దేహము చక్షుస్సుండు నపుడేఁచూడఁగలుగును. ఉద్భృత చక్షుస్సులు గలవాఁడును స్వప్నమందు దృష్టపదార్థములనేచూచుచున్నాఁడు. జాగరమునందీ దేహమేచూచునది యయినచోనుద్భృత చక్షుస్సులు గలవాఁడు స్వప్నమందు దానినిజూడకపోవలె దేహమే ద్రష్టయనిపలికిన మఱియొకదోషమును గలదు. మృతశరీరమ వికలముగానున్నను రూపాదులు చూచుటలేదు. కావున నేదియుండగా దేహముచూడఁ గల్గునో యేదిలేనిచోఁ జూడఁజాలదో యయ్యది దానికంటే నతిరిక్తమనితేలుచున్నది. (యదపాయేదేహే దర్శనం నభవతి యద్భావేచ భవతి తద్దర్శనాది క్రియాకర్తృనదేహాభివ్యవగమ్యతే॥ ఇన్ద్రియసేంద్రియమాత్మా.

ములకును జైతన్యము స్వభావగుణముకాదు. అనఁగా నవియునుస్వభావముగా స్వవిషయములఁ దెలిసికొనఁజాలవు. నీవు మనస్సునేదోయొక ధ్యానములోనుంచుము. అప్పుడునీయెదురుగా నొకమనుజుఁడు పోవుచున్నను నామనుజుని నీచక్షుస్సుస్థిలనముచేయఁ బడినను దెలిసికొనఁజాలదు ఇటులనే నీవే కాగ్రముతో నొకగ్రంథముఁ జదువుచుండుము. అప్పుడుసమీపమందు గడియారముగంటలు కొట్టుచున్నను నీశ్రోత్రేన్ద్రియమాశబ్దమును విశేషముగాఁ దెలిసికొనఁజాలదు. చక్షుస్సునకుగానిశ్రోత్రమునకుఁగాని యారూపశబ్దముల నభివ్యంజనచేయు జైతన్యశక్తిస్వభావసిద్ధమైనచో నయ్యదియెప్పుడును వానినంటుకొనియే యుండవలె. నీమనస్సుధ్యానములోనుంచి మరలించుము. అప్పుడునీవుముందరనుండెడి మనుజుని దెలిసికొనఁగలుగుదువు. గ్రంథము చదువుటవదలి యేకా

గ్రతలోనుంచి సీమనస్సుతోలగినవెంటనే శ్రోత్రేంద్రియము శబ్దమును విశేషముగాదెలిసికొనఁ గలుగును గావునమనస్సుయొక్క సంయోగము వలననే యింద్రియములకుఁ దత్తద్విషయముల నభివ్యంజనచేయు చైతన్యశక్తి కలుగుచుండును. వానికయ్యది స్వభావముగాలేదని యాఢిగాఁ దెలిసికొనుము ఇంద్రియములే స్వభావముచే స్వవిషయముల దెలిసికొనునన్న వెనుకఁ జూచినదానినే యిప్పుడునేను దాఁకుచున్నాను (యదహం దాక్షంతత్సృశామి) అని ప్రాణులుపలుకుదురు వెనుకఁజూచినది నేత్రము ఇప్పుడు తాఁకుచున్నది త్వగింద్రియము చూచినదియొకటి. తాకుచున్నది యొకటి. అటులయినఁ జూచినదానినే నేను స్పృశించుచున్నానను ప్రతి సంధాన ముపపత్తి కానేరదు కావునఁ జూచుచున్న వాఁడుఁదాఁకుచున్న వాఁడునుసీయింద్రియములకంటేనతిరిక్తుడనియే తెలిసికొనుము. అవ్వాఁడు చక్షుస్సద్వారమునఁ జూచును. త్వగింద్రియముల ద్వారమున స్పృశించును అనిచెప్పితివేని యాప్రతీతియుపపత్తియగును. ఈవిమర్శనముచే నీశరీరమునకుఁగాని మనస్సునకుఁగాని యింద్రియములకుఁగాని చైతన్యము. (అనగా విషయముల దెలిసికొనుతేలివి) స్వాభావికము కాదనియు వానికయ్యది యాగంతుకమనియు సిద్ధమయినది. ఈమన యింద్రియముల కతిరిక్తమై వానికిఁ బ్రకాశము నిచ్చెడిదియును నెప్పుడును లోపించనిదియును స్వయంప్రకాశమయినదియును నొకటి యుండవలెనని యాయచుమానప్రమాణమువలనఁ దెలిసికొనుచున్నాము.

జాగరేప్యాత్మా స్వయంప్రకాశః.

స్వప్నమందు బుద్ధింద్రియములకుఁ బ్రకాశమునిచ్చెడి జ్యోతియభౌతికము అతీంద్రియము జాగరమున జగద్భాసకములైన యాదిత్యాది జ్యోతిస్సులు భౌతికములు సేంద్రియములు స్వాప్నిక వ్యవహారముచే ననుమేయమయిన యాంతరజ్యోతి వీనికంటే విలక్షణము, చైతన్యరూపము, అని తెలిసికొనుము. ఆచైతన్యమే నీవు. అదియే యన్నియవస్థలలోను స్థిరముగా నుండెడిది. జాగరమునందాదిత్య జ్యోతిచేతఁగాని చంద్రజ్యోతిచేతఁగాని దీపముచేతఁగాని శబ్దాదివిషయ

ములచేతఁగాని ప దార్థములను బురుషుఁడు దెలిసికొనుచుండును వీని కంటే నతిరిక్తమయిన యన్యజ్యోతిచేఁ బదార్థములఁ దెలిసికొనుచుండు నట్లు కనఁబడుటలేదు. స్వప్నములోనై తేజాహ్యజ్యోతిస్సులులేనందున స్వాప్తికపురుషవ్యవహారముచేత వీనికంటెనతిరిక్తమయినయాంతరజ్యోతి యొకటి యనుమేయమైయుండెడిని జాగరమునందాదిత్యాది జ్యోతి స్సులువినా కేవలమైతన్యజ్యోతిచేతనే ఘటాదుల మనము తెలిసికొను చున్నామా, తెలిసికొనుటలేదు. ఆదిత్యజ్యోతిచేతఁగాని చంద్రజ్యోతి చేతఁగాని, దీపాదిజ్యోతిస్సులచేతఁగాని విషయములుప్రకాశింపఁజేయఁబడి నప్పుడీపురుషుఁడు వానిఁదెలిసికొనగలుగును కావున స్వప్నములో నైతన్యజ్యోతి స్వయంప్రకాశమయినను జాగరమునందు స్వయంప్రకాశస్వభావముకలది కానేరదు. జాగరమునం దాత్మకు సర్వాభాసకత్వము (అనగా సర్వము దీనిచేఁ దెలిసికొనఁబడుట) స్వయముగా ననన్యావభాస్యత్వమెట్లుసిద్ధించును. ఆదిత్యచంద్రాది జ్యోతిస్సులచేతనే యింద్రియాదులు భాసింపఁజేయఁబడినవై స్వవిషయములప్రకాశింపఁజేయఁగలిగెడిని. స్వప్నమందైతే యింద్రియములఁ ననుగ్రహించెడి బాహ్యజ్యోతిస్సులు లేనందున సంఘాతపురుషుఁడుజాగ్రత్తునందువలెనతిరిక్తజ్యోతిస్సుచేతనే ప్రకాశింపఁజేయఁబడి విషయముల దెలిసికొనుచుండును గనుక అప్పుడు మైతన్యజ్యోతికి సర్వావభాసకత్వము స్వయమనన్యావభాస్యత్వము సిద్ధించినను జాగరమునందాదిత్యాది జ్యోతిస్సులుండుతఱి మైతన్యజ్యోతి యకించిత్కరమైనందున స్వయంప్రకాశము కాఁజాలదని పలికితివేని ఆదిత్యాది జ్యోతిస్సులు సంఘాతములు జడములు అయినందున పర్యంక శయ్యాదులవలెఁ బదార్థములు. దేహేంద్రియములకు స్వభావముగాఁ జైతన్యములేదు మనస్సంబంధమువలన నయ్యదికలుగునని తెలిసికొంటిమి పదార్థములయిన బాహ్యజ్యోతిస్సులకు స్వాప్తోపపత్తి కలుగనేరదు. స్వార్థమయిన చిద్జ్యోతియొక్క యవభాసనము దేహబుద్ధింద్రియాది సంఘాతమునకు లేనియెడల సంఘాతాత్మ బాహ్యవిషయములఁ దెలిసికొనఁజాలఁడు. బుద్ధిద్వారమున బరంపరగాఁ జైతన్యజ్యోతియొక్క యవభాసముచేతనే సంఘాతాత్మ సర్వవ్యవహారము

రము తెలిసి చేయఁగలఁడు. ఇందుకుఁ బ్రమాణము శ్రుతి “యదే తద్ధృదయం మనశ్చైతత్సంజ్ఞానం” ఇత్యాది బాహ్యమున నొకఁగుటము కలదు దానిని నీవెట్లు తెలిసికొనఁగలుగుదువు ? ప్రప్రథమమున నంతఃకరణము స్వచ్ఛమును మిక్కిలి సన్నిహితమైనందున దానియందే చైతన్యోపలబ్ధి కలుగును. దాని సంసర్గద్వారమునఁ జక్షురింద్రియము చైతన్యముచేఁ బ్రకాశింపఁజేయఁబడును. అప్పుడు దానికి సూర్యాద్యా లోకము సహాయము కావలెను. తదాలోకసంయుక్తమైన చక్షురింద్రియద్వారమున ఆతరమయిన మనస్సు బహిష్ఠమైన ఘటముతోఁ గలిసికొనును (అనఁగా మనస్సుయొక్క వృత్తిరూపప్రకాశము ఘటముతో వ్యాపించును). పిమ్మట పురుషుఁడు యిది ఘటమని తెలిసికొనును ఘటమును దెలిసికొనుటకు సూర్యునియొక్క ప్రకాశమును చక్షుస్సపేక్షించినను చైతన్యముజేఁ బ్రకాశింపఁ జేయఁబడియే స్వవిషయమును నభివ్యంజనము చేయుచుండును కావున సంఘాతపురుషుఁడు చైతన్యముచేఁ బ్రకాశింపఁ జేయబడియే జాగరమునందును బాహ్యవిషయములఁ దెలిసికొనుచుండును. చక్షురింద్రియము సూర్యప్రకాశానుగ్రహము గలిగినదైనను చైతన్యముచేఁ బ్రకాశింపఁచేయఁబడుచునే యుండును మఱియు వీడుఘటముదెలిసికొనవలెననినీనికి సూర్యప్రకాశము కావలెను ఆసూర్యునిదేనిచే వీడుతెలిసికొనుచున్నాడు ? చైతన్యజ్యోతిచేతనేకదా అచ్చట వీనికి నే యితర ప్రకాశమక్కరలేదు. సూర్యాదిజ్యోతిస్సు లితరములయిన ఘటాదులఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నవైనను ఘటాదులవలె చైతన్యముచేఁ దెలిసికొనఁబడుచున్నందునఁ జైతన్యజ్యోతియొక్క నిరతిశయస్వయంజ్యోతిష్టమునకు బాధకములేదు. అట్లే ప్రదీపమును, ఇతరములను ప్రకాశింపఁ జేయునదియైనను ఘటమువలె స్వయము చైతన్యముచేఁ దెలిసికొనఁబడును. అనగా నచ్చట ప్రదీపముకలదని దెలిసికొనునది చైతన్యాత్మయే దీపమును దీపమెప్పుడు దెలిసికొనఁజాలదు. చంద్రాది జ్యోతిస్సులును వానినవి తెలిసికొనఁజాలవు, వానిని దెలిసికొనునది చైతన్యజ్యోతియే. అదియేనీవు ఆదీవాదిజ్యోతిస్సులఁ దెలిసికొనుటకు నీకు దేనిప్రకాశము కావలసివచ్చును ? ఆత్మ

ప్రకాశమేకదా ఇట్లుండ జాగ్రద్దశయందీ చైతన్యజ్యోతి యాదిత్యాది జ్యోతిస్సులతో వ్యాప్తమై యుండును గనుక ముంజవలన నిషీకనువలె వేఱుగాఁ బురుషుండు తెలిసికొన సాధ్యముకాదని యితర జ్యోతిస్సుల స్తమించు స్వప్న వేళయందే శ్రుతియును నీయాత్మకు నిరతిశయ స్వయంప్రకాశ రూపమునుఁ జూపించె ఈ దేహమునకుఁ గాని, ఇంద్రియములకుఁగాని, బుద్ధికిఁగాని, చైతన్యము స్వభావముగాలేదు. చైతన్యజ్యోతి మొట్టమొదట బుద్ధిని భాసింపఁజేయును తద్వారము ననింద్రియముల, తద్వారమునదేహమును, ఇటులస్థూలనూష్ణతౌరతమ్యముచే బరంపరగా దేహబుద్ధింద్రియాది సంఘమును క్షీరమును మరకతమఃశివలె నేకీభావమును జెందించి చైతన్యముగలదానినిగాఁజేయును అందుచే నీదేహేంద్రియాది సంఘాతము చైతన్యముగలదివలెఁ గనఁబడుచుండును. స్వభావముగా దేహేంద్రియాదులు జడములు ఇందుకుఁ బ్రమాణముశ్రుతి “యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోకమిమం రవిః క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత! యదాదిత్యగతం తేజః ఇత్యాది చ గీతాయాం” “నిత్యోఽనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం” ఇతి “త మేవభాం తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి” ఇతిచ కారకే “యేననూర్యస్త పతితేజసేద్ధః” ఇతిచ మంత్రవర్ణః “శ్రోత్రస్య శోత్రం మనసోమనఇతిచ” కేనోపనిషది॥ బుద్ధియవభాస్యము, ఆత్మయవభాసకము, నూర్యప్రకాశము ఘటమును వ్యాపించి యుండునప్పుడాప్రకాశమును ఘటముకంటె వేఱుగావివేచనముతో నీవు తెలిసికొనఁజాలవు ఆ ప్రకాశము శుద్ధమైనను, అవభాస్యమైన ఘటముతో సదృశమైనదగును ఆప్రకాశము రక్తపదార్థమును వ్యాపించిన రక్తాకారముగాఁ గనఁబడుచుండును హరితపదార్థమును బ్రకాశింపఁజేయుచు హరితాకారముగాఁ గనఁబడుచుండును నీలమును బ్రకాశింపఁజేయుచు నీలాకారముగనే కనఁబడుచుండును. రక్తపదార్థమును బ్రకాశింపఁజేయు ప్రకాశము రక్తాకారముగాఁ గనఁబడినను స్వభావముచే నయ్యది శుభ్రము, కానిరక్తముకాదు అని నీవు తెలిసికొనవలె, అట్లేపాలనుమరకతమఃశివలె బుద్ధింద్రియాది సంఘమును నీచైతన్యరూప

మేకీభవించి చైతన్యముకలదానినిగాఁ జేయుచుండును. సీచైతన్యస్వరూపము స్వభావముచేఁ బ్రకాశమువలె శుద్ధమైనది అదియే బుద్ధినిభాసింపఁ జేయుచు బుద్ధిసదృశముగాఁ గనఁబడును అనఁగా బుద్ధిధ్యానించుచున్న సీచైతన్యరూపమును ధ్యానించుచున్నదివలెఁగనఁబడును బుద్ధిమోహము పొందుచున్న నదియును మోహముపొందుచున్నదివలె గనఁబడుచుండును బుద్ధిచలించుచున్ననదియుఁ జలించుచున్నదివలె గనఁబడుచుండును. అందుచేత నేలోకమునకు భ్రాంతి కలుగుచున్నది వాస్తవముగా సీచైతన్యరూపము చింతించుటయులేదు. మోహమునుబొందుటయు లేదు చలించుటయులేదు బుద్ధి, యింద్రియములద్వారమున విషయములఁ జూచుచున్న సీవును జూచుచున్న వాఁడవుగా గనఁబడుచుండువు. బుద్ధివినుచున్న సీవును వినుచున్న వాఁడవుగాఁగనఁబడుచుండువు. అదిస్వాపవృత్తిఁజెంది నిదురబోవుచున్న సీవును నిన్నునిదురబోవువానినిగాఁ దెలిసికొనుచుండువు అదిమేలుకొనుచున్న సీవును మేలుకొనుచున్నవానినిగా నిన్ను దెలిసికొనుచుండువు. అది స్వప్నవృత్తిఁజెంది వాసనాత్మక విషయములఁ జూచుచున్న సీవును నిన్ను వానినిజూచుచున్నవానినిగాఁ గలచుచుండువు శరీరము భాసింపఁజేయుచు సీవుశరీరసదృశుఁడవుగుడువు శరీరముస్థూలమగుచున్న సీవునిన్ను స్థూలునిగాఁ దెలిసికొనుచుండువు. శ్రు॥ రూపం రూపం ప్రతిరూపోబభూవ॥ పరమార్థముగా సీవుస్థూలుడవుకావు వినువాడవుకావు చూచువాడవుకావు అవియన్నియు నుపాధిధర్మములు శరీరము సీవనుకొనుట, చూచుచున్నాను, వినుచున్నాను, అనియనుకొనుట, మొదలగుధర్మములన్నియునీవికావు. సీవుస్వభావముచే వినువాడవు చూచువాడవు తెలిసికొనువాడవు కావు సీవుస్వభావముచే శుద్ధచైతన్యరూపుడవు అట్టిసీవు, ఈజడమైన హస్తపాదాది మత్తైన శరీరమేలులగుడువు నాశరీరము అని సీవు పలుకుచుండువు శరీరము వేద్యము సీవువేదితవు వేద్యవేదితలు, ఎప్పుడును, ఒకటి కానేరవు (తెలిసికొనఁ బడెడిదానికంటె దెలిసికొనెడిది యతిరిక్తమే). దానికంటె సీవతిరిక్తుడవైనను నిన్ను వేఱుగా విమర్శనముతోఁ దెలిసికొనఁజాలక మోహమునుబొందుచుండువు. ఏమియజ్ఞానము! నాబుద్ధియని సీవు పలుకుచుండువు

దానికంటె నిన్ను వేటుగాఁ దెలిసికొనజాలవై తివి. బుద్ధియే నీవై తివేని నా బుద్ధియని నీవెటుల పలుకగలిగెదవు నేను బుద్ధినియని నీవు పలుకవలె నటులలేదు కావున దానియును దెలిసికొనుచుండువాఁడవు నీవు కనుక దానికంటె నిన్ను తిరిక్తునిగా భావించుము. నీవు స్వభావముచే చైతన్యజ్యోతివి తెల్లటిబియ్యపుగింజనుఁబొట్టుతోఁ గూడుకొనియుండునపుడు, ఆపొట్టుకంటె దానినివేటుగాఁ దెలిసికొనజాలవు. అట్లే బుద్ధిస్థమైన నీస్వరూపమును బుద్ధికంటె వేటుగాఁదెలిసికొనఁజాలవు కనుకనదియే నీవని బుద్ధితాదాత్మ్యాధ్యాసమును జెంది తద్ధర్మముల నీయం దారోపించుకొని నేను కతఁను, నేను భోక్తను, నేను జన్మఁడను, నేను సుఖిని, దుఃఖిని, అని నీవు భ్రమచేఁ దలచుచుండువు సూర్యునియొక్క ప్రకాశము మూత్రపురీషాద్య శుచిపదార్థములఁ బ్రకాశింపఁజేయుచుండు తత్తదాకారములుగాఁ గనబడినను, ఆయశుచ్ఛాది ధర్మములు దానిని యంటునా? అంటవు. అదియెప్పుడును శుద్ధమే అటులనే నీవును బుద్ధినిభాసింపఁజేయుచు సుఖవిగా, దుఃఖవిగా, కామివిగా, మోహివిగాఁ గనఁబడుచుండువాఁడవై నను నాబుద్ధిగతసుఖదుఃఖ కామాది ధర్మములు నిన్నంటవు నీవెప్పుడును శుద్ధుఁడవై కామాదిధర్మములకు నాశ్రయము బుద్ధిగాని, నీవుకావు. ఇందుకుఁ బ్రమాణము శ్రుతి “కామస్సంకలోపీ విచికిత్సా శ్రద్ధా శ్రద్ధాధృతి రధృతిహీన్ధీభీరిత్యేతత్సర్వం మనఏవ” స్వప్నములో నీకు వాసనాత్మక మనస్సుకంటె నితరమైన వేద్యములేమియుచుండవు. ఆవేద్యమైన మనస్సును దెలిసికొనుచుండెడివాఁడవు నీవు దానిని దెలిసికొను నీవదెల్లగుదువు నీవెప్పుడును వేదితవేగాని వేద్యమైన బుద్ధివి కావు. దానికిని బ్రకాశమునిచ్చువాఁడవు నీవే నిన్ను దానికంటెవేటుగా నీవుకనుగొనుటలేదు. ఏమియవిద్యామహిమ నీవు దేహబుద్ధింద్రియములకంటె నతిరిక్తుఁడవు, అవిలు ప్తచైతన్యజ్యోతివి. ఈ శరీరముగాని, యీవిషయానుభవముచేసిడి జ్ఞాతయుఁగాని నీస్వరూపమని, తలఁచకుము. నీవు స్వరూపస్థితిచేఁబ్రకాశించెడి శుద్ధచైతన్యరూపుడవు. బుద్ధి యింద్రియములద్వారమున విషయముల వ్యాపించి వాని ననుభవించుచున్న, వినుచున్న, చూ

చుచున్న, నిన్నును నీవు వినుచున్న, చూచుచున్న, అనుభవించుచున్న వానినిగా భ్రమఁజెందుదువు. నీకు దర్శనశ్రవణమననాది ధర్మములు స్వాభావికములుకావు. ఈ శబ్దరూపాదివిజ్ఞానమునకు కారణమైనది బుద్ధియే. ఈబుద్ధిసుషుప్తిలో నిర్వాప్తపారముగానుండునుగాన నప్పడు నీవు స్వకీయ ప్రజ్ఞప్తిరూపమునందే భాసించెదవు. అన్ని కాలములయందు, అన్ని యవస్థలయందు నీరూపము వ్యభిచరింపక యేకరూపముగానే ప్రకాశించుచుండును. సుషుప్తిలో రూపాది విశేష విజ్ఞానములేనందున

సుషుప్తౌ చైతన్యస్యాలోపః

నీచైతన్యరూపము నశించునని తలచకుము. స్వప్నజాగరములందు బుద్ధి, యింద్రియములద్వారమునఁవిషయాకారముగాఁ బరిణమించుచుండనీవు రూపాదివిశేషవిజ్ఞానము కలవాడవై కనఁబడుచుందువు సుషుప్తిలో బుద్ధి స్వకారణమైన యజ్ఞానమందు లీనమై విషయాకార పరిణామశూన్యమై యుండ నీవుస్వభావ చైతన్యస్వరూపుడవై రూపాదివిశేషవిజ్ఞానములేనివాడవై యుండెదవు రూపాదివిశేషవిజ్ఞానములేకపోయినమాత్రముచేతనే సుషుప్తిలో నీస్వరూపము బాత్తిగానశించునని పలికితివేని మేలుకొనినతర్వాత నాకేమియుఁ దెలియలేదు సుఖముగానిదుఃఖం దితి నని, యాయవస్థయందలి యనుభవమునీవెల్లు తెలిసికొనగలిగితివి కావున నాయవస్థలోనునునిన్నున్న వానినిగా నేనమ్ముముఱియవస్థయందు నునీకుసుఖానుభవమును, సర్వవేదనాభావముండునని యాయనుమాన ప్రమాణముచేఁ దెలిసికొనఁబడుచున్నది నీవే యవస్థలలోను నశించెడివాడవుకావు. స్వప్నజాగరములందు బుద్ధియుండునుగనుక యా బుద్ధివృత్తియైన యహంకారవృత్తి తాదాత్మ్యాభ్యాసముచే Identifies with ego దర్శన శ్రవణాది జ్ఞానములఁగలిగి నేనుచూచుచున్నాను అని నీవనుకొనెదవు, సుషుప్తియందాయహంకారవృత్తి వ్యభిచరించును గనుక నేనని నీవనుకొనుట లేదు. ఆనేననియనుకొనుట యన్యోపాధి ధర్మముకాని నీధర్మముకాదు. నీధర్మమేయైన సుషుప్తియందును నయ్యది వ్యభిచరింపక నీయందుఁగనఁబడవలె నటులలేదుగాన నిన్ను నేననియనుకొనెడి పరిచ్ఛిన్నాకృతి

కలవానినిగా భావింపకుము నీవపరిచ్ఛిన్నుడవు దర్శన శ్రవణాది విశేషజ్ఞానము, పరిచ్ఛిన్నాకృతి, నేనని యనుకొనుట, మొదల గు ధర్మములు బుద్ధినిమిత్తముచే నీయందుఁ జూడఁబడుచుండునుగాని వాస్తవముగా నీకవిలేవు కనుకనే శ్రుతియును నీవు బుద్ధిసామ్యము చేతనే ధ్యానించుచున్నవానివిగా చలించుచున్నవానివిగా నుండుచుం దువని చెప్పుచున్నది. శ్రుతి॥ ధ్యాయతీవలేలాయతీవశ్చత్యాది॥ సుషుప్తిలో నీకు విశేషవిజ్ఞానము లేకపోవుటకుఁగాను గొన్ని హేతువులఁ జెప్పెదవినుము. మధురాష్ట్రకటుతిక్తాదులయిన యనేక ప్రకారవృక్షరసముల వేటువేటుగా నున్నపుడు వానిని మనము వివిక్తముగా నియ్యది యాష్టరసము ఇయ్యది తిక్తరసము, ఇయ్యది మధురరసము అని వివేకముగాఁ దెలిసికొనగలుగుదుము. ఆరసముల భృంగముగొనితెచ్చి మధువుయందుంచినప్పుడు మనమువానిని వివిక్తముగా నిదియాష్టరసము ఇయ్యది కలుకము అని విశేషించి తెలిసికొనఁజాలము వాని విషయమై విశేష విజ్ఞానము లేకపోయినను సామాన్యజ్ఞానము మనకుఁగలిగియే యుండును. మఱియు నదులు వేటువేటుగా భూమిమీదఁ బ్రవహించునపుడు ఇయ్యది గంగ, ఇయ్యది నర్మద, ఇయ్యది కృష్ణ, అనివానినిమనము విభాగముగాఁ దెలిసికొన గలుగుదుము ఇవి యన్నియు సముద్రమునం దేకీభావముఁజెందియుండ నియ్యదిగంగ, ఇయ్యది నర్మద అని వివేకముగా విశేషవిజ్ఞానము లేనివారమై యగుదుము. అప్పుడు వానివిషయమై మనకేమియుఁ దెలియజాలదు. అట్లే సుషుప్తియందు సర్వము స్వకారణబీజమందు (Nothingness తమోరూపస్థితి) లీనమయి యేకీభావము జెందియుండునపుడు దానిని విశేషముగా నీవు తెలిసికొననివాఁడవై సామాన్యముగాఁ దెలిసికొనుచుండెడివాఁడవై యుండెదవు నీయొక్కదృష్టిగాని తెలివిగాని యగ్నియొక్క యాఘ్ల్యమువలె నేవేళయందును నేయవస్థయందును లోపించదు. అయ్యవిసేకు స్వాభావికముఁకనుక సుషుప్తిలోను నిన్ను వదలక నేయుండును. అన్నియవస్థలలోనును సీతెలివి నశించదని నిశ్చయింపుము. శ్రుతియును నీవవిలుపైతైతన్య జ్యోతివని చెప్పుచున్నది ఇందుకుఁ బ్ర

మాణము శ్రుతి॥ యద్వైతన్న పశ్యతి పశ్యన్వైతన్న పశ్యతి న
 హి ద్రష్టుద్భవేర్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యాత్ న తు తద్వితీ
 యమస్తి తతోన్యద్విభక్తం యత్పశ్యేత్॥ యద్వైతన్నజిఘ్రతి జిఘ్ర
 న్నై తన్నజిఘ్రతి న హి ఘ్రాతుర్ధ్వా తేవిఁ పరిలోపా విద్యతేఽవి
 నాశిత్యాత్ న తు తద్వితీయమస్తి తతోన్యద్విభక్తం యజ్జిఘ్రేత్
 యద్వైతన్న రసయతే రసయన్వై తన్న రసయతే నహి రసయతుః రస
 యతేర్విపరిలోపా విద్యతే అవినాశిత్యాత్ న తు తద్వితీయమస్తి
 తతోన్యద్విభక్తం యద్రసయేత్ యద్వైతన్న వదతి వదన్వై తన్న వద
 తి నహి వక్తుర్వక్తేర్విపరిలోపా విద్యతే అవినాశిత్యాత్ న తు తద్వి
 తీయమస్తి తతోన్యద్విభక్తం యద్వదేత్ యద్వైతన్న శృణోతి
 శృణ్వన్వైతన్న శృణోతి న హి శ్రోతుశ్రుఁ తేర్విపరిలోపా విద్య
 తేఽవినాశిత్యా న్న తు తద్వితీయమస్తి తతోన్యద్విభక్తం యచ్ఛ్రు
 ణయాత్ యద్వైతన్న మనుతే మన్వానోపై తన్న మనుతే నహి
 మంతుమఁ తేర్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యాత్ న తు తద్వితీయ
 మస్తి తతోన్యద్విభక్తం యన్యస్వీత యద్వైతన్న స్పృశతి స్పృశ
 న్నైతన్న స్పృశతి నహి స్పృష్టః స్పృష్టేః విపరిలోపా విద్యతేఽవినా
 శిత్యాన్న తు తద్వితీయమస్తి తతోన్యద్విభక్తం యత్స్పృశేత్
 యద్వైతన్న విజానాతి విజానన్వై తన్న విజానాతి న హి విజ్ఞాతుర్విజ్ఞాతే
 విఁపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యాన్న తు తద్వితీయమస్తి తతోన్యద్వి
 భక్తం యద్విజానీయాత్ యత్ర వా అన్యదివస్యేత్ తతాఽన్యోన్య
 త్పశ్యేత్ ఇత్యాది॥ జాగ్రదాద్రిప్రసవైర్మృత్యు దృష్టిలోపించిననుఁజై తన్య
 జ్యోతియొక్క దృష్టి యేయవస్థయందును లోపింపనేరదు. ఎటులనిన
 జాగ్రద్రిప్రయంధుడైనను స్వప్నములోఁ బదార్థములఁ జూచుచునే
 యుండును. జాగ్రద్రిప్రయొక్క దృష్టిలోపించినను స్వప్నమందుఁజా
 తృదృష్టిచే జూచుచుగాన నాత్మదృష్టియెప్పుడును లోపింపదనియనుమే
 యింపుము నూత్ముబుద్ధిచే నీరూపమును శోధించుకొంటివేని నుప్త
 యందును నీతెలివి యభాధితమై భాసించుచుండునని నీవు తెలిసికొన
 గల్గెదవు ఈవిషయమై యొకయుదాహరణము చెప్పెదవినము. ఒకమ

నుజుని నిన్నటిరాత్రి నిశీధపువేళ నీవెచ్చటనుంటివని ప్రశ్న చేయుదము పెద్దపీఠిలోనుంటినని వాడు బదులుచెప్పును. అచ్చటప్పుడెవరుండిరి నీకేమి తెలియునని తిరిగి మనమడుగుదము అచ్చటవరునులేరు నాకేమి యుండెలియదనివాడు మరలపలుకును ఎవరునులేరని వాడు పలికిన మాటవలన వానికంటె నితరులచోటలేరని నీవు తెలిసికొనెదవా లేక వాడును లేడని నీవు తెలిసికొనెదవా వాడును లేడని తెలిసికొంటివేని యాస్థితి యనుభవమును నెఱుంగనివాడు యెవరును లేరని యాస్థితి యనుభవమును గూర్చివాడెట్లుపలుకగలిగె డిని ఆనిశీధపువేళ యితరు లెవరు నచోట లేకపోయినందున ఎవరు లేక పోవుటను (సర్వవేదనా భావము) వాడు తెలిసికొన్నవాడై ఎవరును లేరని వాడుపలికెను గాని యాస్థితి యనుభవముగననిచో వాడు దానిగూర్చి పలుకుటయే సంభవింపదు. కావున నితరు లచ్చట లేకపోయినను వానిని మాత్ర మచ్చటనున్నవానినిగానే నీవు తెలిసికొనవలెను. అట్లే సుషుప్తినుండి మేల్కొచ్చిన మనుజుడు నాకేమియుండెలియలేదు (నకించిదవేదిషం) అని పలుకును రూపాదివిషయములు ఆసుషుప్తియందు కారణస్వరూపముగా నుండి దుర్వికములైనందున వాని విషయమయి విశేష విజ్ఞాన మనుభవింపకపోవుటచేత నాకేమియుండెలియలేదని మేలుకొనినతోడనే స్మరించగలిగె వాడాస్థితియందు దానిననుభవింపనివాడయిన స్మరింపజాలడు ఏమియుండెలియకబోవుట డెలిసికొనెడివాడు అప్పుడునుండెడివాడేయని నీవు తెలిసికొనవలె ఏమియుండెలియలేదను జ్ఞానము సుప్తాంతితున కంతకుముందనుభవములేనిదై యాకస్మికముగా నప్పుడేకలుగుననిచెప్ప సాధ్యమగునా? ఆజ్ఞానము వానికి స్మృతిరూపముగాని కేవల మనుభవరూపముకానేరదు. స్మృతియెప్పుడును ననుభవజన్యమయి యుండవలె. కావున సుషుప్తియందు వానికి సర్వవేదనాభావరూప యనుభవము కలదని చూచిగా తెలిసికొనుము సుషుప్తిలో నీస్వరూపముండునని యీహేతువులచే నిశ్చయముగా నమ్ముము నీవు స్వయంప్రకాశుడవు స్వప్నమం దితరజ్యోతి యపేక్ష లేకయే నీవుస్వయముగానే సర్వవిషయముల డెలిసికొనుచుండవు

స్వామి కపదార్థః ఆభాసమాత్రం

అవస్థాత్రయమందును నీరూపము స్వయంప్రకాశమే స్వప్నమందును జాగ్రత్తునందువలె గ్రహించువాడు గ్రహింపఁబడునది (గ్రాహ్య గ్రాహకభావః) మొదలగు సర్వవ్యవహారము కనఁబడుచుండును. అచ్చటను చక్షురాదీంద్రియములుకలవు వానిని బ్రకాశముచే నుపకరించు నూర్యాది తేజస్సులుకలవు సౌఖ్యతపురుషుడు ఇతరజ్యోతిస్సులచేతనే విషయములఁ దెలిసికొనుచున్నానని తలచునుగాని తాను చైతన్యముచేతఁ బ్రకాశింపఁ జేయబడినవాడై వానిని దెలిసికొనుచున్నానని యనుకొనునట్లు గనఁబడుట లేదుగనుక యాత్మస్వయంప్రకాశము స్వప్నమందును కానేరదని పలికితివేని జాగ్రత్తునందు బాహ్యమున శబ్దస్పర్శరూపాది విషయములుగలవు వానినిఁ బ్రకాశింపఁజేసెడి యింద్రియములు కలవు. ఇతర జ్యోతిస్సులుగలవు ఇవన్నియు స్వప్నమందుఁ గనఁబడినను అయ్యవి భ్రమరూపములుగాని వాస్తవములుకావు. ఎందుకనిన, నీవు జాగరావస్థయందు నేత్రోన్మీలనముచేసి నేత్రేంద్రియ ద్వారమున నొక విషయము చూడుము. పిదప నేత్రనిమిలనముచేసి స్మరించిన దానినే నీవు నీశరీరములోఁ జూతువు అయ్యది నిజమైనపదార్థమా కానేరదు. అయ్యదిసత్యమైనచో నల్పమైన శరీరమునందా మహత్పదార్థమెట్టిమడగల్గెడిని? ఇనుడఁజాలదు కావున నయ్యది మనోవాసనారూపమని నీవెంచుము బహిఃప్రజ్ఞఁడై నేత్రోన్మీలనమందు జూచువాడును అంతఃప్రజ్ఞఁడై నేత్రనిమిలనమునలోపలఁజూచువాడును ఒకడే ఇద్దరును శరీరమునందుండియే చూచుచుందురు నేత్రోన్మీలనమున నేవిషయమును జ్ఞాత, చూడనియెడల నేత్రనిమిలనమున దేనినిగనుగొనఁజాలఁడు అట్లేస్వప్నమందును బాహ్యమున నింద్రియద్వారమునఁజూడఁ బడనియేపదార్థమును స్వప్నమందుఁ గనఁబడుట సంభవించదు ఒకవేళస్వప్నమందు జాగరమునఁ జూడఁబడని క్రొత్తపదార్థములు గనఁబడిన నవియును జన్మాంతరములందుఁ జూడఁబడినవిగానే తలంచవలె మనస్సు బహిఃంద్రియతంత్రము అదియింద్రియద్వారమున విషయమును దెలిసికొనఁగల్గునుగాని యింద్రియనిర

పేక్ష మై విషయమును దెలిసికొనఁజాలదు చక్షురింద్రియ ద్వారమునబం
ధువుత్రమిత్ర దేశనదీవన సూర్యచంద్రాదులు మొదలగు రూపములవ్యా
పించి వానిని దెలిసికొనుచుండును. ఇట్లే శ్రోత్రేంద్రియ ద్వారమున శ
బ్దముల, రసనేంద్రియ ద్వారమున రసముల, ఘ్రాణేంద్రియ ద్వారమున
గంధముల, త్వగ్నింద్రియ ద్వారమున స్పర్శల, గ్రహించుచుండును ఏయే
విషయములతో మనస్సుకలిసికొనునో యాయావిషయములచే నదియభి
రంజితమగును (అనగా గుఱుతుగలదై చేయఁబడును) ఈగుఱుతునే వా
సనయనియు సంస్కారమనియు తత్వజ్ఞులు చెప్పుదురు రేయిఁబగలు నీవిం
ద్రీయ ద్వారమున ననుభవించు శబ్దరూపాది విషయముల గుఱుతులు
నీమనస్సులో నాటుకొనియేయుండును నీవుమనస్సులో నేదిసంకల్పించి
న నాసంకల్పాత్మక వృత్తియును వాసనారూపముగా నీమనస్సులో నా
టుకొనియేయుండును. కావున స్వప్న దర్శి యీదేహమందుఁ జూచుమ
హత్పదార్థములన్నియు మనోవాసనారూపములుకాని వాస్తవములని తే
లంచకుము అల్పప్రదేశముగలశరీరములో నిజముగామహత్త్వలైన పర్వత
హస్త్యాదులుండఁజాలవు కాననయ్యవిమిధ్యారూపములనియు నీవుకనవలె
జ్ఞాత యీదేహమందుండియేజాగరస్వప్నములరెంటినిఁ జూచునుగాని దే
హముకంటె బహిఃప్రదేశమున వాస్తవమైన పదార్థములఁజూడడు నిజ
ముగాదేహముకంటె బహిఃస్సన దేశాంతరమునందు వాస్తవ పదార్థముల
నుఁ జూచుననియంటివేని నీవుస్వప్నముఁగనునపుడు నీజనకుఁడు, జనని,
పుత్రులు, మేలుకొనియేయుందురు. వారునీతోఁ బలుకుటలేదు నీవువా
రితోస్వప్నమున మాట్లాడుచుండువు స్వప్నములోనీవు పుత్రునినొక
ప్రశ్న నడుగుదువు అందుకువాఁడు జవాబుచెప్పను ఈవృత్తాంతమును
నీవుస్వప్నమునఁగ నెదవు. నిజమైనపుత్రుని నీ వడుగుటలేదు వీఁడు జ
వాబు చెప్పటయులేదు. స్వప్నములోనీకుఁ గనఁబడి జవాబునిచ్చు
పుత్రుఁడు వేటొండఁకారముగల వాఁడుగాఁగనఁబడఁడుఇట్లుండస్వప్నము
లోనీకుఁ గనఁబడినపుత్రుఁడు ప్రశ్నసమాధాన రూపవ్యాపారము సత్య
మని నీవెట్లు చెప్పగలవు వాడింకొక పుత్రుఁడనెదవేని మేల్కొంచినతో
డనే వాఁడేల గనఁబడకపోవలె కనుక, ఆస్వాప్నిక పుత్రుఁడు నీవుప్రశ్న

నడుగుటయు వాడుసనూధానము చెప్పుటయు మొదలగు వ్యవహారము
 తయు మనోవాసనాభ్రమరూపమనియే విశ్వసించుము. నీమనస్సు జాగర
 మున విషయవాసనలచే నభిరంజితమై స్వప్నమందు దృశ్యపదార్థ రూప
 ముగా నాభాసించుచుండునని శ్రుతియును జెప్పుచున్నది. శ్రుతి “అస్య
 లోకస్య సర్వావతో మాత్రామపాదాయేతి” “తదేతత్సర్వం మనస్యేకీభ
 భవతీతి” అత్రైషస్వప్నే మహిమానమనుభవతి యద్వప్తం దృష్టమను
 పశ్యతిశ్రుతం శ్రుతమేవార్థమనుశ్రుతోతి దేశదిగంతరైశ్చ ప్రత్యనుభూ
 తంపునఃపునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టం చాదృష్టంచశ్రుతం చాశ్రుతంచ
 అనుభూతంచా ననుభూతం చసచ్చాసచ్చ సర్వంపశ్యతి సర్వః
 పశ్యతి” మనస్సు సూర్యునివంటిది ఇంద్రియములు రశ్మిలవంటివి
 సూర్యుడస్త మించుచున్న తద్రశ్మిలునున తనియందేకీభవించి
 యుండును అతడుదిరిగి యుదయించుచున్న ననియును వేఱుగా
 లోకమందు వ్యాపించును సూర్యునితోఁగూడ రశ్మిలుండుచుండును
 గాని నతనినివదలిస్వతంత్రముగా నుండజాలవు. అట్లేమనస్సు స్వా
 పమునుజెందుచున్న నింద్రియములును స్వస్థానముల వదలిమనస్సునందే
 కీభవించియుండును తిరిగిజాగరమునుజెందుచున్న ననియును వేఱుగాస్వ
 స్థానములజేరి విషయములందువ్యాపించును ఇంద్రియములెప్పుడును మ
 నోధీనములై యుండునుగాని మనస్సును వదలిస్వతంత్రముగా నుండఁజా
 లవు దీనినే శ్రుతియును జెప్పుచున్నది “యథా గార్గ్య మరీచయో అర్క
 స్యాస్తంగచ్ఛతః సర్వావవపతస్త్రిస్తేతేజోమణ్డలపకీభవన్తితాఃపునఃపునరు
 దయతః ప్రచరంత్యేవంహవై తత్సర్వం పరేదేవేమనస్యేకీభవతి” కనుక
 స్వప్నమున స్వప్నదర్శికి నెకమనస్సే వేద్యమై యుండును ఆ మనోవాస
 నారూపమైనవృత్తులేకర్తనిమిత్తముచేనభివ్యక్తములై బాహ్యమునశరీరవి
 షయేంద్రియాకారములుగాబంధుమిత్రపుత్రదేశాంతరనదీరూపములుగా
 నాభాసించునుఅప్పుడుస్వప్నదర్శి కేవల మావాసనారూపములైనపదార్థ
 ముల సేభమచేజూచుచుండునుగాని స్వప్నమునఁ జూడఁబడెడియాదిత్యా
 దిజ్యోతిస్సులు, శరీరము, ఇంద్రియములు, మొదలగుపదార్థములన్నియు
 నాభాసలే వాస్తవములుకావు. కావుననవ్వేశ సంఘాతపురుషుఁడితరజ్యో

తిన్నులచేఁ దానువిషయములఁ దెలిసికొనుచున్నానని తలచడు అతఁడి తరజ్యోతులు లేనియాస్వప్న మునఁదనస్వయంప్రకాశరూపమును వివిక్త ముగాఁ దెలిసికొనగఁలడుజాగరమునందె తేయాచె తనస్వజ్యోతిఃజ్యోతిశ్చ తరములతో వ్యాపించియుండునుగావున తుషతోఁగలిసి యుండెడితండు లమువలె సులభముగాఁ దెలిసికొనఁబడక దుర్వివేక మైయుండును గావు ననే స్వప్న మందుఁ జై తనస్వజ్యోతికి సర్వావభాసకత్వరూపమును, అన న్యావభాసకత్వరూపమును, అయిన చిత్త్వము నిరాటంకముగా సిద్ధించునని దెలిసికొనుము ఏవిషయములులేని సుషుప్తి దశయందయ్యది తెలిసికొన సాధ్యముకాదు స్వప్న మందు దృశ్యమైన మనోవృత్తి విలక్షణముగా నాత్మస్వరూపము సువివేకమైభాసించెడిని కానస్వప్న మందేయాత్మకు స్వయంజ్యోతిష్త్వము చూపించఁబడియె ఇందుకుఁ బ్రమాణవచనము “అతవప్రశుతో స్వప్నే దృశ్య వృత్తివివేకతః స్వయంజ్యోతి స్వరూపేణ తస్యాః ద్రష్టాపదర్శితః”

అవస్థా త్రయేఽప్యత్కా, అసంగః, కామకమాభ్యాంవివిక్తః.

సీపుప్రకాశమువలె శుద్ధుడవు ప్రకాశమశుచి పదార్థములలో నుండెడిదై నను వాటిధర్మములు దానినియంటునా అంటవు పద్మవత్రము జలమందుండెడిదై నను ఆజలమునుదానినియంటదు అట్లే నీవును నుపాధులలో నుండెడి వాడవై నను వాటిధర్మములు నిన్నంటవు. ఎందుకనిన, మూర్తము మూర్తాంతరముతో సంబంధముగలదగును నీవమూర్తుడవు కావున మూర్తములైన దేహేంద్రియాద్యుపాధులతో నీకుసంబంధములేదు. కనుక వానిధర్మములచే నీవులేపనముచేయఁబడవు. లేపనమనగా నితరములతో సంబంధముకలుగుచుండ, తద్రూపములచేతఁ బూయఁబడుట మనస్సు మూర్తద్రవ్యము కాననయ్యది మూర్తములైన విషయములతో సంబంధముకలదగుటవలన వానిచే నభిరంజింపఁజేయఁబడుచుండును. వస్త్రముమృగమదముతో సంబంధముకలదగును. దానిచేనదివాసనగలదై చేయఁబడును. ఇట్లే మూర్తములుబండ్లాలు సంబంధముగలవై తత్తద్ధర్మములచే లేపనము చేయఁబడినవగుచుండును. లేపనముకు హేతువు సంబంధమే అదియే సంగమని చెప్పఁబడును నీవమూ

రుడవై నందున దేహేంద్రియాద్యుపాధుల సంబంధము నీకుఁ గల్గదు
 కనుక వాని ధర్మములచే నీవభిరంజితుడవుకావు గాన బ్రహ్మవేత్తలు
 నునిన్ను గగనమువలె పద్మపత్రమువలె నిర్లేపునిగా నసంగునిగా నిరంజను
 నిగాఁ జెప్పుచుందురు. పద్మపత్రము జలమునువలె నీవు దేనినంట
 వు. నీవు శరీరములోనుండెడివాడవై నను, అశరీరుడవే బుద్ధిసంబంధము
 చే పరిచ్ఛిన్నుడవుగాఁ గనఁబడినను అపరిచ్ఛిన్నుడవే ఇందుకుఁ బ్రమా
 ణము “శరీర్యప్యశరీర్యేషః పరిచ్ఛిన్నోఽపిసర్వగః” నూర్వప్రకాశము
 సమస్తప్రాణి సేత్రములవ్యాపించి ప్రకాశింపఁ జేయుచున్న ను వానిదోష
 ములచే స్పృశింపఁబడదు. అటుల నీవును బుద్ధ్యాదులలో వ్యాపించి వానినిఁ
 బ్రకాశింపఁజేయుచున్న ను వాని ధర్మములచేతనీవు స్పృశింపఁబడవు.
 శ్రుతి “సూర్యోయథాసర్వలోకస్య చతుర్నలిప్యతే చాక్షుషైర్భావ్య
 దోఽప్తైః ఏకస్తథాసర్వభూతాంతగాత్మానలిప్యతేలోకదుఃఖేన బాహ్యః”
 ఇతి నీవు క్రియలఁ జేసెడివాడవు కావు హస్తపాదాదులచేఁ గ్రియచు
 జేయుచుండెడిది యీశరీరము నీవుకావు నీవుభ్రమచేఁ జేయుచున్నానని
 దలచుదువు. నీవుచేయుటలేదు. ఎయ్యదికర్మనుజేయునో యదియే దా
 ని ఫలములచేఁ గట్టఁబడును. నీవు కర్మను జేసెడివాడవుకావు కనుక
 తత్ఫలములచేతను బంధింపఁబడవు. నీవుస్వభావముగా నుపాధిగలవాఁ
 డవు కావు. స్వభావముగా శరీరముగలవాడవై తివేని స్వప్నమందును
 దానిని వదలఁజాలవు. స్వప్నమున నీవుశరీరమునువదలి యన్యమయిన
 వాసనామయ శరీరముతో దేశాంతరగమనాది వ్యవహారముల సలి
 పెదవు. స్వభావముగా నీవునిరుపాధికుడవుక్రియలు సిధర్మములు కావు.
 శరీరధర్మములు నిజముగాఁ గ్రియలుసిధర్మములయిన స్వప్నమందును నీవు
 వానినిజేయుచు వానిఫలములచే బద్ధుడవు కావలెనటులలేదు స్వప్న
 మునఁ గర్మను జేయుచుండెడివానివలెను తత్ఫలములయిన మోదత్రా
 సాదుల ననుభవించువానివలెను గనఁబడుచుండువు అయ్యది యీ
 భాసమాత్రమై శ్రుతి॥ ఉతేవశ్రీభిస్సహమోదమానః॥ హస్తపాదాదులు
 గలశరీరమేనీకు నిజముగా స్వప్నమందు లేదు. అటులుండఁ గ్రియస్థుఁ
 జేయగల్గెదవు. భ్రమచే మోదత్రాసాదులఁబొందుచున్నానని తలచెదవు

నీవు నిజముగాఁ వానిని బొందుటలేదు. రాజువలె సాక్షిగాఁజూచుచుం
 దువు. శ్రుతి॥ దృష్టపైవ పుణ్యం పాపంచ॥ దర్శనమాత్రమువలన
 వానిచే బంధించబడవు కావున స్వప్నమున నీవు క్రియలఁజేయుట
 లేదు తత్ఫలములచే బంధుడవగుటయు లేదు. అందుచే గర్మ నీకు
 స్వాభావికధర్మముగాదని స్పష్టమయినది స్వప్నమున నీకు దేనితోను
 సంబంధములేక బోవుటచే నీవసంగుడవని తెలిసికొనుము స్వప్నమున
 నీవునిజముగాఁ గర్మచేయుచు దత్ఫలముచే బంధించబడివాడవైన
 మేల్కొంచినపిదపయును నీవు బంధించబడినవాడవయి యేకనబడ
 వలె స్వప్నమందు నీవొక చౌర్యకర్మనుజేసెదవు రాజభటులచే కారా
 గృహములో నుంచబడి దుఃఖమునుభవించెదవు. అయ్యదినిజమనియెద
 వేని మేలుకొనిన పిదపయును నాదుఃఖమునునీవనుభవించుచు గనబడ
 వలెఅటులలేదు కనుక అచ్చటనీవుచేయుగర్మయు నాభాసయేతత్ఫలము
 లయిన దుఃఖానుభవములు ఆభాసమాత్రములేయని నమ్ముము స్వప్న
 మునఁ గామముచే మిత్రాదిజనులు చూచుచుండ నీవొక నింద్యకర్మను
 జేసెదవు అయ్యది నిజమంటివేని మేలుకొనిన పిమ్మట నిన్నానింద్య
 కర్మజేయుటవలన వాగుదూషింపవలె. ఆకామసంగము గలవాడవయి
 యేకనబడవలె అటులలేదు. కావున కామక్రియాదులునీధర్మములుకావు.
 నీవు నిష్క్రియుడవు కామాది ధర్మరహితుడవు, అకర్తవు అసంగు
 డవు అని దెలిసికొనుము. శ్రుతి॥ నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతం నిర
 వద్యం నిరంజనమితి॥ లోకములో మూర్తపదార్థములు మూర్తాంత
 రములతో సంబంధముగలవగునపుడు క్రియోపలబ్ధి జూడఁబడుచుండును
 నీవమూర్తుడవు ఏమూర్తద్రవ్యములతో నీకు సంబంధము సంభవిం
 చకపోవుటచే క్రియోపలబ్ధియు సంభవింపదు. మూర్తములయిన దే
 హేంద్రియాది సాఘముతో సంబంధములేనందున నీవు క్రియోపలబ్ధికి
 కారణుడవు కావు శ్రుతియును స్వప్నమందు నీవసంగుడవని చెప్పు
 చున్నది. “అసంగోహ్యాయంపురుషః” స్వప్నమందలిక్రియయతత్ఫలము
 లయినదుఃఖాద్యనుభవము ఆభాసమాత్రమయినందున ఆత్మ వానితోసం
 బంధములేనివాడైననుకామసంబంధముగలవాడుగాఁజూడఁబడుటవలన

ససంగుడేయని పలికితి వేని మేలుకొనిన పిదపయునావిషయవిశేషమందలి కామముగలవాడయియే కనబడుచుండవలె. అటులలేదు కావున కామముకూడ, ఆభాసయేయని తెలిసికొనుము స్వప్నమున కామ కర్మాదులాభాసలయినందున నాత్మ యసంగుడయినను జాగరముననేను గతాను, నేనుకామిని అని తలచుచు కామముచే గ్రియనుజేయుచు గన్పడుచుండును. కనుక జాగరముననాత్మ సక్రియుడు సకాముడు ససంగుడు అని పలికితి వేని జాగరమునందును గ్రియనుజేయునది యీశరీర మే కాని యాత్మకానేరదు. కరచరణాది మత్తైనశరీరము చేయుచున్న ఆత్మయును జేయుచున్నదివలె గనబడుచుండును బుద్ధి కామముగల దైన యాత్మయు నటులనే కనబడుచుండును బుద్ధి సుఖదుఃఖఫలముల చే బంధింపబడుచున్న ఆత్మయు నటులనే కనబడుచుండును. కావున జాగరమునను ఆత్మయసంగుడే నిష్క్రియుడే అకాముడే శ్రుతి॥ ధ్యా యతీవలేలాయతీవ॥ మఱియు జాగరమున కామకర్మలాత్మకు స్వాభా విక ధర్మములయిన సుషుప్తియందును నవివ్యభిచరింపజాలవు. సుషు ప్తియందాత్మ కామరహితుడై కర్మరహితుడై యసంగుడై కేవలము ప్రజ్ఞప్తిమాత్రము స్వరూపముకలవాడై కనబడుచుండును. కావున కామకర్మాదిధర్మము లన్యోపాధిధర్మములు స్ఫటికమందు తాపిత్యాదు లువలె జాగరమున నాత్మయందు జూడబడెడివైనను అవిస్వభావము గా నాత్మధర్మములు కావని నీవెంచుము. నీవెప్పుడును నిర్ధర్ముడవే నిష్క్రియుడవే శరీరములోనుండెడివాడవయినను వానిధర్మములచే నభిరంజితుడవుకావు. ఇందుకు బ్రమాణము గీత॥ అనాదిత్వాన్నిర్గుణ త్వాత్పరమాత్మాయనువ్యయః॥ శరీరస్థాఽపి కాంతేయ న కరోతి న లిప్యతే॥ స్వప్నమునుండి జాగరమునుబొంది స్వప్నధర్మములచే విషు వబడి శుద్ధుడవై కనబడుచుండువు జాగరమునుండి సుషుప్తిజెంది జాగరధర్మములచే విషువబడి శుద్ధుడవై కనబడుచుండువు. కాబట్టినిపు మూడుస్థానములందును ససంగుడవే శుద్ధుడవే యేధర్మము నిన్నంటదు నీవునిత్యశుద్ధుడవు స్థానత్రయధర్మవిలక్షణుడవు అమృతుడవు నీవు క్రమముగా జాగరమునుండి స్వప్నము జెందెదవు. స్వప్నమునుండి

సుషుప్తిజెందెదవు. తిరిగి క్రమవ్యత్యాసములచే స్వప్నమునైన లేక
 జాగరమునయిన పొందెదవు ఇటుల మూడవస్థలలో మెలగుచు
 న్నందున నీవు వీనికంటె నతిరిక్తుడవని గ్రహింపుము సుషుప్తియందు
 కామకర్మాది ధర్మములు లేనిదైభాసించెడిదియే నీస్వభావరూపము.
 ఒకయవస్థయందు నీయందుఁగనఁబడెడి ధర్మములు వేటొకయవస్థయం
 దు వ్యభిచరించుచుండును. కావున ఆధర్మములు నీకు స్వాభావికములు
 కాఁజాలవు అవి నీకాగంతకములు గనుక నేయవి సుషుప్తియం
 దు వ్యభిచరించుచుండును అగ్నికి నౌష్ణ్యమువలె స్వాభావికధర్మ
 ములైన సుషుప్తిలోను నవి నిన్నంటుకొనియే యుండవలె అటు
 లలేదు కావున, ఆకామాది ధర్మము లన్యోపాధి ధర్మములు
 కాని నీవికావని తేలినది నీవు స్వభావముగా శుద్ధస్ఫటికమును బో
 లియుండెదవు. నీవు స్థానత్రయధర్మములకంటె నతిరిక్తుడవు వాని
 తోనీకు సంబంధములేనదన నసంగుడవు. నదియందు ప్రవాహముచే
 నకంవ్యమైన నొకమహామత్స్యము ఈవలిదరినుండి యావలిదరికి నావ
 లిదరినుండి యీవలిదరికి సంచరించెడిరీతిని నీవును నీమూడవస్థలందు, ఒక
 యవస్థనుండి మఱియొకయవస్థనుగూర్చి జరించుచుండెదవు ఆమత్స్యము
 ఉభయకూలములందుఁ గ్రమముగా సంచరించుచుండును అయ్యది యా
 కూలములకంటె నతిరిక్తమై చూడఁబడుచుండును ఉభయకూలగతధర్మ
 ములైన నాచుపాచి కాలుష్యాదులచేనది పూయఁబడుటలేదు అట్లేస్వ
 ప్నజాగ రాదులందు జరించుచుండెడి నిన్ను వానికంటె నతిరిక్తునిగాను
 వానిధర్మములచేఁ బూయబడక యసంగునిగాను భావింపుము శ్రుతి
 “తద్యథా మహామత్స్యః ఉభేకూలే అనుసంచరతి పూర్వం చాపరం చై
 వమేవాయం పురుషః ఏతావనుసంచరతి స్వప్నా తం చ బుద్ధాంతం చేతి”
 నీవునిజముగా నొకయవస్థనుండి మఱియొకయవస్థనుగూర్చి సంచరించు
 టయును లేదు నీవుగిరికూటమువలె స్థిరుడవు కాబట్టి యాత్మవేత్తలుని
 న్ను కూటస్థునిగాఁ జెప్పుదురు (కూటస్థవత్స్థితి కూటస్థః) ఆఁజరించున
 దియు బుద్ధియేగాని నీవుకావు ఆబుద్ధినిమిత్తముచే నీవు చరించుచుండు
 వానివలెఁ జూఁబడుచుండువు. ఆబుద్ధికిస్వప్న జాగర సుషుప్తులను మూడ

వస్థలుకలవు. ఈమూడవస్థలలో నదిచరించుచుండెడిని. దానిసంబంధము చే నీమూడవస్థలు నీయందుఁజూడఁబడుచుండునుగాని, యథా⁴ముగా నీకవిలేవు నీవుమూడవస్థలకంటె విలక్షణుడవు బుద్ధిసంబంధమును (అనగా బుద్ధియందాత్మభావము) నీకుస్వస్వరూపజ్ఞానము లేకపోవుటవలనగల్గినది నీవుబుద్ధివిగావు బుద్ధినిబ్రకాశింపజేసెడి జ్ఞానమేనీస్వరూపము ఈమూడవస్థలలో జ్ఞాతృత్వజ్ఞేయములు వ్యభిచరించుచున్న ను జ్ఞానస్వరూపము మాత్రము వ్యభిచరింపక స్వయంప్రకాశముగా భాసించుచుండును ఆజ్ఞానస్వరూపమే నీనిజరూపమని భావింపుము.

విశ్వతైజసప్రాజ్ఞేభ్యో విలక్షణం తురీయం.

జాగరమున నీవింద్రియములద్వారమున బహిర్విషయములందుఁ బ్రజ్ఞకలవాడవై రూపాదులఁజూచుచు, వినుచు, నేను అని అనుకొనెడినిన్ను ఈస్థూలమునుగాను, పరిచ్ఛిన్నా కృతికలజ్ఞాతనుగాను నెన్నుచుండువు ఈజాగరముఁ దెలిసికొనెడి నిన్ను విశ్వనిగా వేదాంతులు వచించెదరు స్వప్నమున బాహ్యేంద్రియములుపరమించినను అంతస్థమైన మనస్సుయొక్క వాసనామయవిషయములందుఁ బ్రజ్ఞకలవాడవై నేను చూచుచున్నాను, వినుచున్నాను, అనితలంచుచు వాసనాత్మకనూత్న విషయముల భ్రమచేసనుభవించుచుండెదవు. ఈస్వప్నమును దెలిసికొనెడినిన్ను తైజసునిగా వేదాంతులు చెప్పుదురు (తేజసిభవతీతితైజసః తేజశ్చ దైవమనో వాసనామయ ప్రజ్ఞావివక్షితా తాదృశప్రకాశరూప ప్రజ్ఞాయాం భవతీతితైజసః తిసంజ్ఞా) సుషుప్తియందు నీవు ప్రజ్ఞానఘనుడవును రూపాదివిశేష విజ్ఞానములేనివాడవును మంచుచే నూర్చుడువలె తమోరూపమైన మాయచే నావరింపఁబడినవాడవును దానితో నభేదముఁజెంది (Identifies with nothingness) స్వరూపమును మఱచి నిద్రాసుఖమనుభవించుచుండువు ఈసుషుప్తిని దెలిసికొనెడి నిన్ను ప్రాజ్ఞనిగతత్వజ్ఞులు వచింతురు. (ప్రకర్షణాజ్ఞః ప్రాజ్ఞః ప్రజ్ఞప్తి మాత్రస్వరూప మస్మైవేతి ప్రాజ్ఞోవా) ఈస్వప్నజాగరసుషుప్తులఁ దెలిసికొనెడి జ్ఞాతలునీవు కావు. వారికి విలక్షణముగ భాసించెడి తెలివినీలో నొకటియున్నది. అయ్యది యీముగ్గురికంటె విలక్షణము, స్వయంప్రకా

శము దృశ్యసంబంధములేనిదై యొప్పుననది. అదియే యన్నియవస్థల
యం దన్నికాలములందు సత్యము. అదియే బ్రహ్మము. అదియేసీపు.
దీనినే బ్రహ్మవేత్తలు తురీయమనియు, జతుర్థమనియు, వ్యవహరింతు
రు. దానియందే యీవిశ్వతైజసప్రాజ్ఞులు సముద్రమునం దలలవలె బు
ట్టుచుందురు. నశించుచుందురు. కనుక అవి సత్యములుకావు. కాలత్ర
యమందుండునదియే సత్యమనిచెప్పబడును బహిః ప్రజ్ఞాడై జాగరమున
నుభవించెడి విశ్వవృక్షసీపుకావు అంతః ప్రజ్ణాడై స్వప్నముననుభవించె
డి తైజసుడవు సీపుకావు. ప్రజ్ఞానఘనమై సుషుప్తిని యనుభవించెడి
ప్రాజ్ఞాడవు సీపుకావు. జ్ఞానమాత్రమైన తురీయమే సీపు ఇందుకుఁ బ్ర
మాణము “నాంతఃప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞానఘ
నం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం...అద్వైతం చతుర్థం మన్యం తేన ఆత్మాన విజ్ఞేయః॥
తత్త్వమసి క్షేత్ర కేతో” బహిఃప్రజ్ఞాదిధర్మములుగలవిశ్వతైజసప్రాజ్ఞులరజ్జ
వునందు సర్పమువలెదోచెడిమాత్రమే స్వరూపముగలవారై సీయందుఁ
జూడఁబడుచుందురు. రజ్జవునందుదోచఁబడుచుం డెడిసర్పమురజ్జవుకంటె
వేఱుగాదు అట్లేసీయందుప్రతీతములగువిశ్వాదులుసీకంటె వేఱుగారు. వా
రు సీయాభాసలు అనగా (బుద్ధిసంబంధముచేసీపుజ్ఞాత్మత్వాది ధర్మములుక
ల్గినవాఁడవై యటులనాభాసించెదవు) ఆభాసయనగాపరమార్థముగాలేని
దైనను శుక్తియందు రజితమువలెదోచెడిమాత్రమే స్వరూపముగలది.
వాస్తవముగా నది సద్రూపముకాదు. జలమందు సీపు సూర్యబింబ
మునుజూతువు. సూర్యునికంటె వేఱుగా నిజమైన ప్రతిమరూప మొక
టియందుకలదా? లేదు. అందుఁ గనఁబడెడిది సీమనోవృత్తిరూపభ్ర
మాకారమే నిజముగా నదిలేనిదైనను భ్రమచేయుండునదిగాఁ దోచఁబ
డుచుండును. కావున విశ్వతైజసాదిజ్ఞాతలు భ్రమభూతులు సత్యములు
కావు జ్ఞానమాత్రమే సత్యము అదియే సీపు అదియేనేను. సీపు గగన
మువలె లోపలవెలుపలనంతట వ్యాపించి దృశ్యసంబంధములేక ప్రకా
శించెడివాఁడవు. శ్రుతి “ఆ కాశవత్సర్వగతశ్చసత్య” ఇతి సీపునిజస్వరూప
మును మఱచి యనాత్మలైన దేహబుద్ధులయం దాత్మత్వప్రతిపత్తిని
జెంది ఘోషుడను కృశుడను దుఃఖనియని సీపు భ్రమనుజెందుచుంటివి.

కామాది ధర్మములు నీవికావు కృతత్వాదిధర్మములు నీవి కావు నీవు నిర్దోషుడవు నీవు క్రియను జేసెడివాడవు కావు. తత్ఫలము ననుభవించెడివాడవు కావు. స్వరూపావస్థితిచేత బ్రకాశించెడిచైతన్యరూపుడవు. నీ నిజస్వరూపమును నీవునుఱపుఁజెందితివి నీస్వరూపమును సూర్యుని మంచువలె నావరించినదియొకటి యున్నది. దీనినే ఛాయయనియు నజ్ఞానమనియు అవిద్యయనియు పలువిధసంజ్ఞలచే నాత్మవేత్తలువచించుదురు. అది నీ స్వరూపమునకుఁ బట్టతెరవలె నావరకమైనందున నీశుద్ధతెలివి రూపము నీకు స్ఫురించుటలేదు. అగ్ని నిత్యప్రకాశముకలదే అదియే నుసిచేతఁ గప్పఁబడిన దాని ప్రకాశము వెలుపలికి వ్యక్తముగాఁజూడఁబడదు అట్లే నీవును మాయచే నావరించఁబడినందున నీ స్వరూపము నీకుఁ తెలియుటలేదు. అంతమాత్రముచే నీ స్వరూపముకు నాశములేదు. సూర్యుడుమేఘములచే నావరింపఁబడినప్పుడు ప్రకాశములేనివానివలెఁ గనఁబడుచుండును. అట్లే నీవవిద్యచే నావరింపఁబడినందున నీ నిజస్వరూపము వివేచనముగాఁ దెలిఁకొన నీకు దుర్బోధమాయఁ మూడవస్థలలోను నీ రూపము నీకుఁ దెలియఁబడుటలేదు. (తత్త్వాప్రతిబోధః) అందుచేతనే జాగరమున బుద్ధిసంగబంధముచే బహిష్కృతజ్ఞానైకావస్థాంతరవృత్తిచే పరిచ్ఛిన్నాకృతిగల్గిన విశ్వనిగ వికల్పించుచుంటివి. స్వప్నమున జైజనునిగవికల్పించుచుంటివి. సుషుప్తియందు ప్రాజ్ఞునిగ వికల్పించుచుంటివి (స్వప్న జాగర యోగస్తత్త్వాప్రతిబోధః విపరీతజ్ఞానం చ సుషుప్తాకేవలం తత్త్వాప్రతిబోధః ఇతిశాఁడపాదః) లోకములో నంధకారముచే రజ్జుచక్రప్రబడియుండిన దానినిబురుగుఁడుదెలిసికొనలేక సర్పముగానైన భూచ్చిద్రముగానైన దండముగానైన వికల్పించును అట్లే శుక్తినిజూచి రజితమునుగ వికల్పించును. అటులనే నిజస్వరూపము మాయచే నావరింపఁబడినందున దానిని గనుగొనలేక నీవు నిన్నుఁ జాగరాదులఁ దెలిసికొనెడి విశ్వాదిజ్ఞాతలనుగా వికల్పించుకొనుచుంటివి. నీకంటె వేఱుగా విశ్వాదిజ్ఞాతలులేరు. నీవే బుద్ధిసంగబంధముచే విశ్వజైజస ప్రాజ్ఞులుగా నటించుచుంటివి. ఇందుకుఁ బ్రమాణవచనము “ఈశ్వరోజీవకలయా ప్రవిష్టోధగవానితి” శ్రుతి “తత్స్పృష్ట్యాతదేవాను

ప్రావిశత్” కాలత్రయమందుండెడిదియే సత్యము ఎయ్యది యొకప్పుడు గోచరమై మఱియొకప్పుడు జూడఁబడదో (వ్యభిచరించునో) అయ్యది మిథ్యయని తెలిసికొనుము అంతః ప్రజ్ఞత్వాది ధర్మములుకల జ్ఞాతృస్వరూపములు నీవు కావు. ఎందుకనిన అవి కాలత్రయమందుండెవికావు. కాలత్రయమందుండెడిది యొక జ్ఞానమే అదియేనీవు నీవే శ్రోత్రముకు శ్రోత్రము మనస్సులకు మనస్సు వాక్కుకు వాక్కు ప్రాణములకు ప్రాణము అనగా శ్రోత్రాదీంద్రియములఁ బ్రకాశింపఁ జేసెడివాఁడవునీవే. నీచేదెలిసికొనఁబడెడి (విదితము) నీవు కావు తెలిసికొనఁబడనిది (అవిదితము) నీవుకావు ఈవిదితా విదితములఁ దెలిసికొనెడి వేదితయేనీవు బుద్ధిసంబంధముచే నీవు వేదితవుగాఁ జూడఁబడుచుందువు కాని స్వయముగా నీవు వేదితవుకావు. నీవు కేవలము వేదనస్వరూపుడవే అనగా దెలిసికొనెడివాడవు నీవు కావు తెలివియేనీవు చూచెడివాఁడవు నీవుకావు చూపే (దృష్టి) నీవు నీయందే జ్ఞాతృజ్ఞేయములు రెండును మరుభూమియందుఁదోచఁబడెడి జలములవలఁబ్రతీతములగుచున్న వితిరిగి బాధితములగుచున్నవి. నీవుమాత్రమన్నియవస్థలలోన బాధితుఁడవు బాహ్యంతరములయిన వేద్యములఁ దెలిసికొనెడివాఁడవు నీవే నీవే బ్రహ్మము శ్రుతి(అయ మాత్మాబ్రహ్మ) నీకంటె వేటొకడు వేద్యమును దెలిసికొనెడివాఁడులేడు. నీవే సర్వమునకు వేదితవు నిన్నునీవు దెలిసికొనెడివాఁడవుకావు నీవు స్వయముగా నివే అనగా స్వసంవేద్యుడవుకావు. సర్వమును దగులఁబెట్టెడియగ్ని తననుతాఁదగులఁబెట్టుకొనఁగలుగునా ? (నహి వేదితా వేదితుః వేదితుంశక్యః యథా అగ్నిః దగ్ధురివ దగ్ధమగ్నేః) ఇంకొకనికి నీవు వేద్యుడవుకావు నీకంటె మఱియొక వేదితయులేడు సర్వమునీ కేవేద్యము అనగా సర్వమును దెలిసికొనెడివాఁడునీవే శ్రుతి “నాన్యదతో స్తి విజ్ఞాతృ” సవేత్తి వేద్యం నచతస్యా స్తి వేత్తా ఇతి కావున నీవు స్వయముగా వేదనస్వరూపుడవు సర్వమునకు నీవే వేదితవై యుండ నిన్ను నీవేవనిచేఁ దెలిసికొనెదవు ఎవనిచేతను నీవు తెలిసికొనఁబడవు శ్రుతి॥ విజ్ఞాతారం కేన విజానీయాత్ ॥ నీవు కాలత్రయమునంద బాధితుడవై భాసిం చెదవుగాన నీవే సత్యస్వరూపుడవని చెప్పఁబడుదు

పు నీకంటే నస్వములయిన బుద్ధింద్రియాది సకల జగత్తు ఒకకాల మందు ప్రతీతమై కాలాంతరమందు బాధితమగుచుండును కాన నది యసత్యమని చెప్పబడును. నీవంతట నీవేస్వయముగా నస్తితామా త్రుడవు బుద్ధ్యాది సకల జగత్తు నీచేత నస్తిత్వముగలదగుచుండును నీచేత నేయదియున్నట్లుగాఁబొందఁబడుచున్నది. కావునదానియందుస్ఫురించెడి యస్తిత్వము నీదే కావున అవి స్వయముగా నసత్తులేయని తెలిసికొనుము. (Soul is it-elf existence, the world itself has no existence but it has existence from soul. ఘటాది పదార్థాః అసద్రూపాః జ్ఞానవ్యతిరేకేణ అనుపలభ్యమానత్వాత్) నీవుస్వయముగానే జ్ఞానమాత్రస్వరూపుడవు నీకంటే నితరమయిన బుద్ధ్యాది సకల జగత్తునీచేతనే జ్ఞానము కలదగుచుండును కావున దానియందుఁజూడఁబడెడి జ్ఞానాంశమునీదే అవి స్వయముగా జడములని తెలిసికొనుము నీవు స్వయముగానే ప్రేమరూపుడవు నీకంటే నితరమయిన బుద్ధ్యాది సకలజగత్తునిన్ను వినాస్వయముగాఁబ్రీతిమత్తుకానేరదుకావున దానియందుఁజూడఁబడెడుప్రీతినిదే అదిస్వభావముచేదుఃఖరూపమనియెంచుము. ఇందుకుఁ బ్రమాణము. “అస్తిభాతి ప్రియన్నామరూపంచేత్యంశపంచకం ఆద్యత్రయం బ్రహ్మణోంశః” ఇతి “సత్యంజ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ” ఆనంద మమృతం యద్విభాతి” విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ” ఈబుద్ధ్యాది సకల జగత్తు అసత్తనియు జడమనియు దుఃఖరూపమనియు చెలిసికొనుము నిన్ను సన్మాత్రునిగా జ్ఞానమాత్రునిగా ప్రేమరూపునిగా నెంచుము. ఈజగత్తునందుఁ జూడఁబడెడియస్తిత్వ జ్ఞానాంశప్రీతులు నీవియే అంతఃకరణాది యుపాధిద్వారమున సర్వము నవభాసింపఁజేయుచుండెదవు కనుక యాయవభాసకత్వధర్మముఁబట్టినివుచిత్తువనియు “ఆనందయితృత్వ ధర్మముఁబట్టియానందుడవనియు శబ్దములచేఁజెప్పఁబడుచుండుదువు. శ్రుతి|| విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ|| విజ్ఞానఘనవప|| స్వయముగా నిరుపాధికమయిన నీస్వరూపమును వాగ్ద్రియము శబ్దములచేతఁ జెప్పఁజాలదు. ఎందుకనిన శబ్దప్రవృత్తికి హేతువులయిన నామజాతి క్రియాసంబంధములు నీయందులేవు శ్రుతియును ఏ విశేషములు లేనివాడవు కనుక సర్వవిశేష

ని పేద రూపముగా నీస్వరూపమును జెప్పుచున్నది. శ్రుతి “అన్థాలమ
 నన్వూపూర్వమితి | అశబ్దమస్పర్శ మరూపమవ్యయం | తథారసం నిత్యమగన్ధ
 వచ్ఛయత్ || నాంతఃప్రజ్ఞంనబహిఃప్రజ్ఞ మిత్యాది నేతి నేతీత్యాదేశః
 స్వయముగా నిరుపాధికమైన బ్రహ్మము తెలిసికొనినవారికిఁ దెలిసికొ
 నఁబడసిదే యగును. ఎందుకనిన తానే బ్రహ్మమైన తాదానుగానే
 యయియుండెడిని. తననుతాఁ దెలిసికొనడు గాన నేను బ్రహ్మ
 మును దెలిసికొంటిని అని యనుకొనక బ్రహ్మనుభవముగలవాఁ
 డే నిజమైన బ్రహ్మవేత్త. కావున బ్రహ్మమును నేను దెలిసికొంటిని
 అని జెప్పెడివాఁడు బ్రహ్మమును దెలిసికొననివాఁడే. ఎందుకనిన తా
 నే బ్రహ్మమైనపుడు తననుతాఁ దెలిసికొనుట సంభవింపదు. శ్రుతి ||
 యస్యామతంతస్యమతం | మతంయస్యనవేదసః | అవిజ్ఞాతంవిజానతాం
 విజ్ఞాతమవిజానతాం || ఇతి నీరూపము నిర్విశేషము నిరుపాధికము
 కావున కుమారి స్త్రీసుఖమునువలె నిన్ను నీవనుభవముచేఁగనవలె
 నీవు శుద్ధదృష్టియేద్రష్టృకావు నీస్వరూపము దేహేంద్రియములను
 బ్రకాసింపఁజేయుచు వానికంటే వేఱుగా వివేచనముతోఁ దెలిసి
 కొన దుర్జ్జేయమై చూడఁబడుచుండును. కావున నూత్నబుద్ధిచే
 విమర్శించి నీవు తెలిసికొనవలె. పండితులును మేధావులును నింద్రా
 ది దేవతలుకూడ స్వతంత్రముగా నీయణీయమైన బ్రహ్మను దెలిసికొ
 నఁజాలక మోహమును జెందియుండిరి. ఇందుకొక యాఖ్యాయికను
 జెప్పెదనువినుము. పూర్వకాలమున దేవతలు రాక్షసులు పరస్పరము
 జయేచ్ఛులై యుద్ధమునందుఁ గలహించుచుండిరి. అట్లుండ ఈశ్వరాను
 గ్రహమువలన దేవతలు జయముబొంది మనసామర్థ్యముచేతనే జయ
 ముకలిగె రాక్షసులజయించుట మనమహిమేయని తమమహిమను బ్ర
 కాశింపఁజేసికొనిరి. ఇట్లు దేవతలు మిథ్యాభిమాన గ్రస్తులైయుండ
 దానిని బ్రహ్మ తెలిసికొని దురభిమానముచే రాక్షసులవలె దేవతలును
 పరాభవమును జెందకుండ నుండవలెనని యభిలషించుచు ననుకంపచే
 దనయోగమాహాత్మ్య నిర్మితమయిన యత్యద్భుతమయిన పెద్దభూతమై
 దేవతలయొక్క యింద్రియములనెదుట నావిర్భవించెను. పిదప దేవత

లాభూతమును జూచి దానిని దెలిసికొనలేకపోయిరి. అంతట వారు
 భయమువలన దానిని దెలిసికొన నిచ్చగలవారై తమకు నగ్రగామి
 యును మేధావియైన నై యగ్నిని మాకంటె నీవు మిక్కిలి తేజోవంతు
 డవు ఈభూతమేమియో నిజముగాఁ దెలిసికొనుమని యడిగిరి. అంతట
 నగ్ని దానికిసమ్మతించి యాభూతముయొక్క సమీపమునకుఁబోయి మాన
 భావముతో నిలిచె. తర్వాత ఆభూతము నీవెవడవని యగ్నిని నడుగ
 నేనగ్నిని జాతవేదుడను అని తనయొక్క ప్రసిద్ధమయిన నామద్వయ
 మునుఁజెప్పె. అంత భూతము నీకేమిసామర్థ్యమనియడుగ యీసమ
 స్తజగత్తును దహింపఁజేయ గలిగెదనని యగ్ని ప్రతివచనమునుఁ బలికె
 పిదప భూతము వాని సమీపమున నొకతృణమునుంచి నాసమీపము
 న సీతృణమాత్రమును దహింపుము. దహింప సామర్థ్యము లేకపోయె
 నేని యీదురభిమాన మంతట వదలిపెట్టుమనిపల్కె అగ్నియు
 తృణసమీపముపొంది తనయావచ్చక్తిని బ్రయోగించిన దానిని ద
 హింప శక్తి లేనివాడై వ్రీడితుండై ప్రతిజ్ఞాభంగమునుజెంది మానభా
 వముతో దేవతలనుగూర్చి తిరిగివెళ్ళె. ఆభూతమేమియో విశేషించి
 తెలిసికొన నసమర్థుడనై తినియుఁ బలికె. పిదప దేవతలు వాయుదే
 వుని యీభూతమేమియో విశేషించి దెలిసికొనుమని యడిగిరి. అంత
 వాయువు ఆభూతమును గూర్చిపోయె. అంత నీవెవ్వడవనియడుగ నేను
 వాయువును మాతరిశ్వుడును అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చె. నీకేమిసామర్థ్య
 మని యాభూతముతిరిగియడుగ ఈ ప్రపంచమందొండెడి దానినెల్లను
 చిమ్మగలనని పలికె అంత భూతమొక తృణము నతని సమీపము
 ననునిచి దీనినిచిమ్ముమనియనెను. పిదప నతఁడు తనయావచ్చక్తిని బ్ర
 యోగించినను నాతృణముకదలలేదు పిదప ఇతఁడును బ్రతిజ్ఞాభంగము
 నొంది దేవతలకడకేగి యదేమియో నేనెఱుంగజాలనై తినిచి దేవతలతోఁ
 బల్కె అంతవారు ఆభూతమేమియో తెలిసికొనుము మాకుచాలభయ
 ముకలుగుచున్నదని యింద్రునినడిగిరి అంతనింద్రుఁడా భూతముకడకేగ
 నదియంతర్ధానమాయె ఇంద్రుఁడు ఆభూతముయొక్క తిగోధానకాలము
 నందెచ్చోటఁ దానుండెనో యచ్చోటనేయుండి యగ్ని వాయువులవలె మ

రలిపోక యాభూతమేమియోయని ధ్యానించుచునుండె అప్పుడొంద్రునికిఁ గల బ్రహ్మవిషయమైన భక్తిని దెలిసికొనియుమారూపియైన విద్య (స్త్రీ) రూపముగా నతనియెదుట నావిర్భవించెను. ఇంద్రుడు యీమె దానిని తెలిసికొనుటకు సమర్థురాలని తలచుచు నామెకడకేగి ఇప్పుడిచ్చటస్వ రూపమును గన్పరచి యంతర్ధానమునుబొందిన భూతమేమియనియడిగె అంతనామె బ్రహ్మయఃపలికె మేమేజయమును బొందితిమి ఇయ్యది మామహిమేయని యనుకొనుచున్న మీయొక్కదురభిమానమునుబో గొట్టుటకు బ్రహ్మయారూపముగాఁ బ్రాదుర్భవించెను మీకు మి ధ్యాభిమానముకలదు, మీకుబ్రహ్మనుగ్రహమువలననే జయముకలిగె నుగాని మీస్వశక్తివలన నయ్యదికలిగినది కాదు మీయహంకారమును వదలుమనియు నామెయింద్రునకుఁజెప్పె పిమ్మటనింద్రుఁడాభూతమును బ్రహ్మనుగా దెలిసికొనె. పిదపనతనివలన నగ్ని వాయువులిద్దరు దెలిసికొనిరి. అందుచేత నేయింద్రవాయ్వగు లితర దేవతలకంటె శక్తి గుణాదిమహా భాగ్యములచే నధికులైరి. ఈముగ్గురిలో నగ్ని వాయువులిద్దరుభూతమును జూచిదానితో ముచ్చటించిరికాని దానిని బ్రహ్మనుగా దెలిసికొనలేదు. ఇంద్రుఁడుమాత్రము సన్నిహితమైన బ్రహ్మనుజూచి ఉమావాక్యము వలన బ్రహ్మనుగా మొట్టమొదట దెలిసికొనెనుగాన నతఁడు సర్వాతిశాయియైప్రకాశించెను కావున మేధావంతుడైన యింద్రుఁడును స్వతంత్రముగా బ్రహ్మనుదెలిసికొనలేకపోయె. అదియవాఙ్మనసగోచరము సీవునుసూక్ష్మదృష్టిచే నీనిజమైనస్వరూపమును శోధించుకొనుము. సీవు ఈస్థూలముకావు రూపాదివిషయములను దెలిసికొనెడిది సీవు కావు. శుద్ధమైన తెలివితే నీవనినమ్మి యీసంఘాతమునునే నను భ్రమమానుము శరీరసంబంధముచే నేనుస్థూలుఁడను, కృశుఁడను, నాపుత్రుఁడు, నాభార్య, నేను దర్శితుఁడను, అని సీవు భ్రమఁజెందుచు నీసంసారమోహములో మునుఁగుచుంటివిఇదియంతయుసత్యముకాదు. ఇదియంతయు స్వప్నమనినమ్ముము అనాదినుంచియీస్వప్నములో నీపారమార్థిక రూపమును మఱచి యీసంసారమును సత్యమనినమ్ముచుంటిమి ఈతుచ్చబుద్ధిని మానుము ఇది యంతయు నిద్రలేకయే కలిగినస్వప్నము ఇందుకుఁబ్ర

మాణము వశిష్టోక్తి “అనిద్రస్వప్నదర్శనం” ఈస్వప్నము స్వరూపా
జ్ఞానమునలన కలిగియున్నది. ఇందుకొకయాభ్యాసమును జెప్పెదతిలకిం
పుము. లవణుడనునొక రాజశ్రేష్ఠుడుకలఁడు ఇతఁడుసమస్తవిభవోపే
తుఁడు ఒకానొకప్పుడితఁడు తనమంత్రవర్గముతో సభయందు సింహాస
నము నలంకరించియుండె ఆసమయమున నొకయింద్రజాలికుఁడు నెమలి
పింఛమునుఁ జేతియందిశుకొని సంభ్రమముతో నాభూపతికడకేగి త
నశిరమతని పాదములసోక మ్రొక్కి అంతటరాజు అతనివైపుఁజూడ
ఓమహారాజ నాయుంద్రజాలివిద్యాభ్యాసము గాంచుమనినుడివె ఈశ్వర
మాయవలె భ్రమంజెందించెడి తన నెమలిపింఛము నొకతూరి యారా
జుశిరముచుట్టుద్రిప్పె అంతనతఁడు కాంతిపుంజముచేత్రకాశించెడిదానిం
గాంచె తోడనేరాజు మైమఱచి యొకస్వప్నభ్రమను గనె ఏమనిన, ఒ
కసామంతుఁడు వేగవంతమైన యశ్వముతో నాసభలోఁ బ్రవేశించి భూప
తిసమీపమునకుఁజని ఈయశ్వరత్నము మాప్రభువుచేదమకుఁబంప
బడెనని రాజునో నుడివె అంతనింద్రజాలికుఁడు ఓమహారాజ ఈయశ్వ
రత్నమునెక్కి భువనమందు విహరింపుమనిపంపక రాజు అనిమేషదృష్టి
చే దానిఁజూచుచు గోడయందర్పింపఁబడిన చిత్తరువువలె నిశ్చేష్టుడై
యిండుక సేపు ధ్యానాసక్తుడాయె దానిఁగాంచి మంత్రులుసభ్యులుమొ
దలగు జనసమూహము విస్మయమునొంది భయమోహములచే దుఃఖం
చుచు ముకుళితమైన పద్మనవముయొక్క ద్యుతినిజెందినదాయె జనకో
లాహలమును శమించె పిదప భూపతి రెండు ముహూర్తములలోమే
ల్కొంచి సింహాసనమునందు కంపితశరీరుడాయె. అంతమంత్రులదిగాంచి
ఓమహారాజ నిర్మలమైన మీమానస మాకస్మికముగా నెందుచేసం
భ్రమమును మోహమును జెందుచున్నదిఅని అడిగిరి. రాజు, ఉన్మీలిత
లోచనుడై యాశ్వర్యముతోనిట్లనియె “ఈయింద్రజాలికునిచే భ్రామిత
మైన పిచ్చికుసుగాంచినతోడనే నేనుకయశ్వరత్నమునెక్కి యేకాకినై
హృగయార్థమరణ్యమునుగూర్చి పోవుచుంటిని ఈవేగవంతమైనగుర
ముచేతగహనమునందు బహుదూరముతీసుకపోబడితి యాగహనమందె
చ్చటను జనముకాని పక్షులుకాని వృక్షములుగాని ఏమియుఁగాంచనై

తి ఆభీషణమైన గహనముపొంది అధ్వగమనపరిశ్రమముచే మిక్కిలిఖ
న్నుండనై దినకరుండ స్తమించు వరకునందే కాలమునుగడపితి అంతనతి
కష్టముగా దానినతిక్రమించి వనాంతరమునుగాంచితి తద్వనము మయా
రపక్షి ఫలవృక్షాది సంపత్తుతోబరిపూర్ణమైనది అచ్చటనుక జంబీరపా
దప్రపదేశమునుబొందిదానియొక్క స్కంధావలంబియైనయొకలతనుఁజేబ
టియుండ నింతలోనశ్వమదృశ్యమాయె నేనుమార్గపరి శ్రమముచే
నలసిసాలసి ఖన్నగాత్రుండనై యనశనుడనై యతికష్టముగా నాగాత్రి న
చ్చోటనే గడపితిని. ఆకాననమున నిటునటుఁజరించెడి పక్షిజాతములక్క
యెరులనేరిని గననైతి మఱునాశుదయమునఁ బ్రబోధఁజెంది ట్నుత్పిపా
సాతురుండనై యిటునటుఁదిరుగుచు నెండకుఁదాళలేక తపాతహపడుఁచుఁ
జరించుచుండనింతలో నొకశ్వపచుని పుత్రికయన్న ముదీసికొని యాత్తో
వఁజనుచుండె దానింజూచి సమీపమునకుఁజని ఓశాలిక నేనుత్తుత్తుచేఁబీ
డింపఁబడుచుంటినియాయన్న మునాకుఁ బెట్టుమని యడిగితిఅందుక దిసమ్మ
తింపక ముందు నేగుచుండె నేనునుదాని వెంటనేచనుచుఁ బలుమారు దానిని
యాచించితి అదియెంతమాత్రము సమ్మతింపక యెట్టకేలకు ఓరాజా
నేనుచండాలస్త్రీని నీవుయాచించిన మాత్రముచేత, నేనన్నముబెట్టనని
నుడివిపోవుచు, నాతండ్రియీవనాంతక్షేత్రమందుభూమినిదున్నుకొనుచు
న్నాడు అతనికియన్నమును దీసికొనిబోవుచున్నాను నీవునాకు భర్తవై
తివేని పత్నిప్రాణముచేతను బూజనీయుండుగాన అదిసీకుఁబెట్టెద ననిప
ల్కె దానికినేను సమ్మతించి దానిచేసీయఁబడిన జంబూఫలరసయుక్త
మైన యోదనముభుజించి యిండుక నేవువిశ్రమించితి అంత నదినన్ను దనబ
హిఃప్రాణమునుఁగాఁదలచుచు నాతోఁగూడఁ దనతండ్రికడకేగి యితఁడు
నాకుభర్తయగును దీనికిసీవనుమోదింపుమని పుత్రికయన నతఁ డం
దుకు సమ్మతించె పిదపఁ బ్రాద్దుగ్రుంకెడివేళ మేముముగ్గుర మాత్రము
నుండి వరాహ కపి కుక్కుటాది జంతుయుక్తమయిన శ్వపచాలయము
కేగితిమి. నన్ను జననికీజూపి నియల్లుడితఁడేయని పుత్రికనుడువజన
నియుసంతోషించె. అంతటవారు శుభదినమున మాకిద్దరికి వివాహము
సలిపిరి. అప్తమాసములు సుఖముగా శ్వశురగృహమునందు నివసించితి

భార్య పుష్పవతియై కొంతకాలమునకు గర్భవతియైనై యొక కన్యను గనెను. అకన్య క్రమక్రమముగా వృద్ధిజెందుచుండ మూడవయేట తిరిగి యశోభనుడయిన యొక పుత్రునిగనెను, పిమ్మట కొంతకాలమునకు మఱియొక పుత్రునిగనెను. ఇట్లుభార్యతోఁగాపురముచేయుచు పుత్ర పుత్రికలతోఁగ్రీడించుచు నన్ను జంఘాలునిగాఁ దలఁచుకొనుచు సుఖమనుభవించుచున్న నాకచ్చట ననేక సంవత్సరము లతిక్రాంతములాయె. తర్వాత నేను జరచే బీడింపఁబడుచు వార్ధకదశ యనుభవించుచుండ నింతలోదేశమునందు క్షౌమముసంభవించెను. ఎచ్చటఁజూచినఁ బ్రాణులు తుత్పిపాసలచే బాధింపఁబడుచుండిరి. దేశమందు తృణములుకాని జలములుకాని యెచ్చటను బొందఁబడకపోయె. అప్పుడు సమస్త ప్రాణులు, మిక్కిలి తృణపత్రాంబుసమృద్ధిమైన వింధ్య పర్వతప్రదేశము నకేగిరి. మేఘములు వషింపనందున నన్నపానంబులులేక ప్రజలచ్చటచ్చట నమితముగాఁ జచ్చుచుండిరి. ఇట్లుండ నా వింధ్య పర్వత ప్రదేశమందునాకస్మికముగాఁ గాఁచిచ్చుకాననమునంటుకొని దాని సంతయుదహింపఁజేసె. కొందఱు దానినుండి తప్పించుకొని తమప్రాణములఁ గాపాడుకొనిరి. మఱికొందఱు దానిలోఁబడిచచ్చిరి. నేను మాత్రము నాముగ్గురి బిడ్డలను స్కంధమున మోసికొనుచుఁ దప్పించుకొని బయలు వెడలి యొక ప్రదేశమున శీతలమైన తాలతరుచ్ఛాయయంగు వారలదింపి విశ్రమించితి వారును నా శీతలచ్ఛాయయందె విశ్రమించిరి యొక బిడ్డ బాష్పపూరితలోచనుఁడై ఓ తండ్రి నన్ను తుత్తు బాధించుచున్నది తినుటకు మాంసమును రుధిరమును నివ్వమని ద్విత్రిపర్యాయములడిగి చిట్టచివరకు ప్రాణాంతికమైన దశను బొంద దానిని నేఁ గాంచలేక కాష్ఠములచేఁ జితిఁబేర్చుకొని దానియందగ్నిఁ బ్రజ్వలింపఁజేసి నేను బ్రవేశింపఁజూపులోపల వేగముగా నీ సింహాసనమునుండి కంపితుడనై పిదప తూర్యనిదాదముచేత జయశబ్దముచేతఁ బ్రబోధితుడనైతి. ఈ తీరున నీయింద్రజాలకుఁడు నాకు మోహముబుట్టించె. ఇటులరాజ మంత్రులతో నుడువుచుండ నింద్రజాలకుఁడును సంతర్థాన మొందె. అదివిని సభ్యులు విస్మయముచే నుత్ఫుల్లలోచనులై యిలేడి

సంసారస్థితిని బోధించుటకొరకు వచ్చిన నీశ్వరమాయయేగాని యింద్ర
 లికపురుషుడు కాడని రాజుతోనుడివిరి” ఇంద్రజాలికునిమాయావిద్యచే
 భ్రమింపజేయఁబడి రాజునిద్రలేనివేళస్వప్నముగనినరీతినిసీవునుసీవ్వరూ
 పమునావరించినమాయచేభ్రమింపజేయఁబడి యనిద్రస్వప్నముగనితివి
 యారాజుస్వప్నమునచండాలస్త్రీతోఁ గాపురముజేసినటుల నీవును సీభా
 ర్యాదులతోఁ గాపురము చేయుచుంటివి ఇదంతయు మాయావిలాసము
 నిజమని యెన్నకుము. ఆరాజు తూర్యజయాదిశబ్దములచేఁ బ్రబోధము
 పొంది తన నిజరూపము దెలిసికొనినతోడనే స్వప్నభ్రమయంతయు
 నశించినట్లే నీవును నీనిజస్వరూపము యుక్త్యాదులచే విమర్శించితివేని
 నీకు నిజమైన స్వరూపజ్ఞాన ముదయించును వెంటనేయీ కల్గిన స్వప్న
 భ్రమయంతయు నశించిపోవును ఈబుద్ధిభ్రమచే స్వప్నముజెంది స్వరూ
 పమును మఱచి యీ సంఘాతము నిన్ను గా వికల్పించినమాత్రముచేతనే
 నీవుసంఘాతరూపుఁడవు కావు నీవెప్పుడు బ్రహ్మమే ఘూకము పగఁగిని
 రాత్రినిగా ననుకొన్న మాత్రముచేతనే పగలు రాత్రియగునా పగలు
 రాత్రి యెప్పుడుఁగానేరదు పగలెప్పుడుఁ బగలే అటులనేనీవుజీవుఁడనని
 యనుకొన్న మాత్రముచే బ్రహ్మత్వముబోయి నీకుజీవత్వముగల్గెనా,
 కలుగలేదు నీవు చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే. అనాదినుంచి మాయావశ
 మున నిజమైన స్వరూపమును మఱచి స్వప్నభ్రమచే నీవు సంసరించు
 చుంటివి నీవుచూచుచుండెడి భార్య, బిడ్డలు, పశువులు, క్షేత్రములు,
 భాగ్యములు మొదలగు పదార్థములన్నియు మాయకములే నీకు య
 భాధముగా భార్యాదిసంసారములేదు. నీవు అసంసారివి దేహేంద్రి
 యాభాసకమైన జ్ఞానమాత్రమే నీ నిజరూపము నా పుత్రుఁడు,
 నా భార్య యను భ్రమ దేహ సంబంధ వశమున నీకుఁ గల్గు
 చున్నది. కామిని దుఃఖిని యను భ్రమబుద్ధి సంపర్కముచేఁ గల్గు
 చున్నది. ఈభ్రమనువదలి చిన్మాత్రమే నేనని ధృఢభావనఁజెందితివేని
 కుఁ గల్గిన ఈ స్వప్నభ్రమయంతయు నశించెడిని. అంతనీవు కేవల
 ము చిన్మాత్రరూపుఁడవై ప్రకాశించెదవు నీనిజరూపము నీకుఁదెలియు
 లేదు. అందుచే నేనజ్ఞుఁడను, దుఃఖియని భ్రమచేననుకొనినమాత్రమున

నీనిజస్వరూపము నశించలేదు. మహారాజు తనను శ్వపచునిగ స్వప్ను భ్రమచే ననుకొనిన మాత్రమున నతని రాజస్వరూపము నశించెనా? నశించలేదు. కావున నీవెప్పుడును చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే. అదియే నేననిభావింపుచు నానిష్ఠలో నేనీమనస్సునుంచుము అజ్ఞత్వప్రతీతివలన నీ యం దజ్ఞానమున్నట్లుం గనబడుచుండును. నీవు కేవలము స్వయంప్ర కాశ మైన జ్ఞాన మాత్రమే. అట్టి నీ యందు విరోధియైన యజ్ఞాన మెట్లుండ గల్గెడిని సూర్యునియందుఁ జీకటి యుండఁ గలుగునా? ఉండదు. ఉపాధి సంబంధవశమున, సీయం దజ్ఞానము జూడఁబడు చున్నది అదిసత్యముగా లేనిదే అదియు నాభాసమాత్రమే ఇందు కుఁ బ్రమాణము శ్రుతి॥ సయోహనైతదచ్ఛాయ మశరీర మలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతేయస్తుసోమ్య ససర్వజ్ఞః సర్వీధవతి॥ ఇతి ప్రశ్నోపనిషది॥ సా చ తు ర్వేన విద్యతే “న స్వప్నం నాపి నిద్రాంవా తుర్వే పశ్యంతి నిశ్చింతా ఇతి గౌడపాదకారికాయాం॥ అవిద్యా విద్య మానై వనప్రప్రజ్ఞేషుదృశ్యతే నామైవాంగీ కృతాకారా సమ్యక్ప్రజ్ఞ స్య సా కుతః॥ ఈయజ్ఞానము నీయందు రజ్జుసర్పముఁబోలి చూడఁబడు చుండును. ఎప్పుడును స్వయంప్ర కాశమయిన చిన్మాత్రమేనేనని భావిం చుచుంటివేనిసూర్యోదయముచే మంచువలెనయ్యది నశించెడిని వెంటనే యాదిత్యునివలె స్వరూపానందస్థితిచే విలసిల్లెదవు నీకు నీ నిత్యానంద స్వరూపమెప్పుడును ప్రాప్తమే యయితే యవిద్యచేత నప్రాప్తమై చూడఁ బడుచుండును. నీవెప్పుడనంద స్వరూపముచేతనే భాసించు చుండువు. ఈవిద్యవలన కలిగెడి సుఖదుఃఖాదులఁ జెందక బ్రహ్మభావ ముఁజెంది నిత్యసుఖరూపుడవుగా నుండుటయే మోక్షము (అవిద్యా పగమపవ మోక్ష ఇతివేదాంతినః.)

ఇది శ్రీ న్యాయవేదాంతపాణినీయ పాతంజలూది శాస్త్రపండితీ ధురీణ కొండమూర్త్యపనామక వెంకటరత్నశర్మ శాస్త్రిచేరచి యింపఁబడిన వేదాంతచంద్రికయందు ప్రథమభాగము

స మా . ప ము.

10265

